

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

RASA RAČKYTĖ

**VEDYBŲ SUTARTYS, JŲ SUDARYMO IR
PAKEITIMO YPATUMAI**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
Lekt. Dalija Svirbutienė

Konsultantė
Doc. dr. Egidija Stauskienė

VILNIUS, 2009

TURINYS

IVADAS.....	3
1. VEDYBŲ SUTARČIŲ INSTITUTO SAMPRATA IR REIKŠMĖ.....	6
1.1. Vedybų sutartis – kaip viena iš civilinių sutarčių rūšių.....	6
1.2. Vedybų sutartis moralės aspektu.....	9
2. VEDYBŲ SUTARČIŲ SUDARYMAS IR ĮSIGALIOJIMAS.....	12
2.1. Vedybų sutarties notarinis tvirtinimas ir registravimas.....	12
2.2. Vedybų sutarties įsigaliojimo ir galiojimo ypatumai.....	17
3. VEDYBŲ SUTARČIŲ TURINIO ELEMENTAI.....	21
3.1. Vedybų sutarties objektas.....	21
3.2. Vedybų sutarties subjektai ir atstovavimo galimybės.....	25
3.3. Sąlygos vedybų sutartyse.....	30
3.3.1. Negaliojančios sąlygos.....	33
4. VEDYBŲ SUTARČIŲ RŪŠYS.....	36
4.1. Ikivedybinių sutarčių samprata.....	36
4.2. Povedybinių sutarčių samprata.....	41
5. VEDYBŲ SUTARČIŲ PAKEITIMAS IR NUTRAUKIMAS BEI KREDITORIŲ TEISIŲ APSAUGA.....	46
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	53
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	55
SANTRAUKA.....	59
SUMMARY.....	62
PRIEDAI.....	65

IVADAS

Šiais modernėjančios visuomenės ir globalizacijos laikais palaipsniui ima keistis požiūris į šeimą, santuoką, sutuoktinių tarpusavio santykius – pamatines kiekvienos valstybės vertybes, turinčias gilią šaknis kiekvieno individo sąmonėje. Atsiranda teisiniai instrumentai, įgalinantys tas transformacijas paversti realybe. Teisininkams profesionalams savo kasdieniniame darbe vis dažniau tenka susidurti su tokiomis sutuoktinių problemomis kaip turto padalijimas, vaikų išlaikymas, alimentų dydžio nustatymas bei daugeliu kitų šeimos santykių teisinių klausimų. Instrumentarijus, kuris gali padėti tokiose komplikuotose situacijose bei numatantis galimybę sutuoktinių turto teisinį režimą nustatyti pagal sutartį, yra vedybų sutarčių institutas. Tai, palyginus, negilias istorines tradicijas turintis institutas, tačiau pamažu tampantis labai svarbiu šeimos turtinių santykių raidos veiksniumi, atveriančiu kokybiškai naują požiūrį į šeimos teisinių santykių reguliavimą, todėl neabejotinai svarbu gerai suprasti vedybų sutarčių instituto esmę bei savitumą. Tik kokybiška ir išsami vedybų sutarčių sudarymo ir keitimo ypatumų analizė gali išryškinti problemas, teisinio reglamentavimo netobulumus, kas yra stimulus sukurti pažangesnį vedybų sutarčių instituto teisinį reglamentavimą bei skatinti vedybų sutarčių instituto teisinio reglamentavimo tobulinimą.

Darbo tema yra „Vedybų sutartys, jų sudarymo ir pakeitimo ypatumai“.

Temos aktualumas, ištirtumas. Tema nepaprastai aktuali šiuo laikotarpiu, nes vedybų sutarčių sudarymo skaičius nuolat auga (Centrinės hipotekos įstaigos duomenimis 2009 m. sausio – spalio mėn. buvo sudaryta ir įregistruota 518 vedybų sutarčių. Palyginus 2003 m. su 2009 m. atitinkamu laikotarpiu, vedybų sutarčių skaičius išaugo beveik 34 kartus),¹ todėl neišvengiamai reikia skirti daugiau dėmesio instituto vystymui, teisminės praktikos formavimui, identifikuoti silpnąsias vietas bei stengtis tobulinti teisinį probleminių aspektų reglamentavimą.

Temos aktualumą patvirtina ir tai, kad apie vedybų sutartis iki šiol lietuvių kalba yra parašyta labai mažai. Lietuvių autorių darbai šia tema, iš esmės, yra periodinio pobūdžio – tai straipsniai teisiniuose žurnaluose. Mokslinių tiriamųjų darbų, kuriuose būtų visapusiškai išanalizuotas vedybų sutarčių institutas, šiuo metu yra tik keletas.

Taigi vedybų sutarčių instituto naujumas Lietuvos teisinėje sistemoje ir teisinės literatūros stygius lemia tai, kad kol kas vedybų sutartys nėra išsamiai išanalizuotos, egzistuoja didelis teisminės

¹ Centrinės hipotekos įstaigos 2003 m. ir 2009 m. sausio – spalio mėn. Vedybų sutarčių registro statistika. http://www.lhr.lt/statistika/vsr_0910.html prisijungimo laikas: 2009-10-15.

praktikos trūkumas, teisinis reguliavimas dar nėra nusistovėjęs, todėl būtinas išsamesnis temos aptarimas teisės mokslo lygmenyje.

Darbo objektas. Šio tyrimo objektas yra vedybų sutarčių sudarymo ir pakeitimo ypatumai.

Hipotezė. Vedybų sutarčių instituto teisinis reglamentavimas Lietuvoje nėra optimalus ir turi būti tobulinamas.

Tikslas ir uždaviniai. Darbo tikslas – išanalizuoti vedybų sutarčių sudarymo ir pakeitimo ypatumus, surasti esamus teisinio reglamentavimo trūkumus, pasiūlyti praktikoje iškylančių problemų, susijusių su vedybų sutarčių sudarymu ir keitimu, sprendimo būdus.

Šiam tikslui pasiekti keliami tokie pagrindiniai uždaviniai:

1. Atskleisti vedybų sutarčių instituto reikšmę, aptariant esminius vedybų sutarties bruožus.
2. Išanalizuoti Lietuvos įstatymų suformuluotas vedybų sutarčių sudarymo ir pakeitimo sąlygas, identifikuoti praktikoje kylančias problemas.
3. Palyginti kai kurias Lietuvos įstatymų leidėjo ir pasirinktų užsienio šalių teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias vedybų sutartis.

Tyrimo charakteristika. Tyrimo metu buvo naudojami teoriniai bei empiriniai mokslinio tyrimo metodai.

Teoriniai tyrimo metodai:

- **Apibendrinimo metodas** – šis metodas skirtas apibendrinti naudotus literatūros šaltinius gautiems empiriniams duomenims, kadangi darbo pabaigoje bus daromos galutinės išvados, formuluojami galutiniai darbo teiginiai.

- **Lyginimo metodas** – tai metodas, kurio pagalba gilinamasi į Lietuvoje susiklosčiusią vedybų sutarčių sudarymo praktiką ir lyginama su kitų užsienio šalių valstybių sukaupta patirtimi. Šis metodas padėjo išskirti Lietuvoje vedybų sutarčių sudarymo, keitimo bei reglamentavimo pagrindinius panašumus ir skirtumus su kitomis valstybėmis.

Empiriniai tyrimo metodai:

- **Dokumentų analizė** – tai pagrindinis tyrimo metu taikytas empirinis metodas. Šis metodas naudojamas tiriant Lietuvos Respublikos bei užsienio valstybių teisės aktus, Centrinės hipotekos įstaigos sukaupią medžiagą, analizuojant kitus su vedybų sutartimi susijusius teisės šaltinius.

- **Interviu** – tai metodas, kurio pagalba buvo siekta sužinoti išsamesnę informaciją apie vedybų sutarčių registravimą, vedybų sutarčių keitimus bei išanalizuoti praktikoje kylančias problemas.

- **Pokalbio metodas** – šis metodas buvo pasitelktas siekiant išsiaiškinti bažnyčios atstovo poziciją visuomenei itin aktualiu klausimu, norėta į pasaulietinį darinį pažiūrėti per katalikybės prizmę.

Darbo šaltiniai. Pagrindinis šio darbo šaltinis yra Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Taikant lyginamąjį metodą, kaip tyrimo šaltinį darbe, analizuojami ir užsienio valstybių teisės aktai, reglamentuojantys vedybų sutarčių institutą (Junginių Amerikos Valstijų, Dž. Britanijos, Latvijos Respublikos).

Darbo struktūra. Darbas susideda iš įvado, penkių pagrindinių dalių, išvadų ir pasiūlymų, literatūros sąrašo, anotacijos lietuvių ir anglų kalbomis, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, priedų.

Pirmoje darbo dalyje atskleidžiama vedybų sutarčių instituto samprata ir reikšmė. Aptariami pasaulietiškas bei religinis vedybų sutarčių aspektai.

Antroje darbo dalyje atskleidžiami vedybų sutarčių sudarymo, įsigaliojimo ypatumai. Išskiriama registravimo reikšmė bei praktikoje kylančios problemos.

Trečioje darbo dalyje analizuojami vedybų sutarties turinio elementai. Įvardijamas vedybų sutarčių objektas. Išskiriami asmenys, galintys ir negalintys sudaryti minimas sutartis, aptariama atstovavimo instituto pritaikomumo galimybė sudarant, keičiant ir nutraukiant vedybų sutartis. Remiamasi Jungtinių Amerikos Valstijų, Latvijos Respublikos teisinio reguliavimo pavyzdžiais. Taip pat analizuojami metiniai Vedybų sutarčių registro statistiniai duomenys. Aptariamos sąlygos vedybų sutartyse, pastarųjų santykis dėl vedybų sutarties galiojimo. Analizuojant sąlygas vedybų sutartyse išskiriamos negaliojančios sąlygos, jų reikšmė pačiai vedybų sutarčiai.

Ketvirta darbo dalis skirta išsamiai aptarti vedybų sutarčių rūšims ir jų paplitimui Lietuvoje bei pasirinktose užsienio valstybėse (Jungtinėse Amerikos Valstijose, Dž. Britanijoje ir Latvijos Respublikoje).

Paskutiniuojuose dalyje analizuojamas vedybų sutarčių keitimas ir nutraukimas bei sutuoktinių kreditorių teisių apsauga.

Baigiamojoje darbo dalyje „Išvados ir pasiūlymai“ formuluojamos konkrečios išvados, aptariama, kaip buvo išspręsti darbo pradžioje iškelti uždaviniai, ar pasitvirtino hipotezė. Taip pat pateikiami konkretūs pasiūlymai ir rekomendacijos.

Prieduose pateiktos vedybų sutarčių pavyzdinės formos:

1. Ikivedybinės sutarties pavyzdinė forma.
2. Povedybinės sutarties pavyzdinė forma.

1. VEDYBŲ SUTARČIŲ INSTITUTO SAMPRATA IR REIKŠMĖ

1.1. Vedybų sutartis – kaip viena iš civilinių sutarčių rūšių

Dabartinis lietuvių kalbos žodynas pateikia labai abstraktų sutarties apibrėžimą – sutarimas, sugyvenimas (1), dviejų ar daugiau susitarimas dėl ko nors (2).² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo³ (toliau – CK) 6.154 str. yra pateikta konkretnė sutarties samprata – sutartis yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus (ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo), o pastarieji įgyja reikalavimo teisę. Sutartis yra dvišalis ar daugiašalis sandoris, pagal kurį atsiranda prievoliniai teisiniai šalių tarpusavio santykiai, teisės ir pareigos. Taigi sutartis reiškia laisvą dviejų ar daugiau asmenų valios suderinimą, kurio tikslas – sukurti tarpusavio teises ir pareigas. Vadinasi, sutarčiai egzistuoti pakanka šalių susitarimo.⁴ Teisinėje literatūroje sutarties sąvoka dažniausiai įvardijamas rašytinis dokumentas, kuriame išdėstytos sutarties sąlygos.

Civilinėje apyvartoje egzistuoja įvairios sutartys. Viena iš civilinių sutarčių rūšių yra vedybų sutartis. CK 3.101 str. yra pateiktas vedybų sutarties apibrėžimas – vedybų sutartis yra sutuoktinių susitarimas, nustatantis jų turtines teises ir pareigas santuokos metu, taip pat po santuokos nutraukimo ar gyvenant skyrium (separacija). Šiame straipsnyje vedybų sutartis apibrėžiama kaip sutuoktinių susitarimas, nustatantis jų turtines teises ir pareigas esant susituokus, taip pat nutraukus santuoką ar gyvenant skyrium. Pagrindinis šiame apibrėžime nurodytas vedybų sutarties požymis, kad įstatymų leidėjas priskiria vedybų sutartį prie civilinių sutarčių. Tai reiškia, kad vedybų sutarčiai taikomos bendrosios sutarčių teisės nuostatos (CK 6.154–6.161 str.), sutarčių sudarymo ir aiškinimo taisyklės (CK 6.162–6.188, 6.193–6.195) str.), sutarčių formos ir turinio reikalavimai (CK 6.192, 6.196–6.199 str.), bendrieji sandorių negaliojimo pagrindai ir visos kitos teisės normos, taikytinos civilinėms sutartims, tiek, kiek kitaip nenustatyta CK trečiojoje knygoje.⁵

² Dabartinis lietuvių kalbos žodynas//<http://www.autoinfa.lt/webdic/> prisijungimo laikas: 2009-05-07.

³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 213.

⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 191-192.

Savo teisine prigimtimi vedybų sutartis yra civilinis teisinis sandoris, turintis tiek bendrus visiems sandoriams, tiek ir specialius tik jam būdingus bruožus. Kaip ir kiekvienas sandoris, vedybų sutartis turi atitikti svarbiausius sandorių galiojimo reikalavimus. Šie reikalavimai yra: 1) šalių veiksnumas; 2) valios išreiškimo laisvė; 3) sutarties turinio teisėtumas; 4) nustatytos formos laikymasis. Kaip jau buvo minėta aukščiau, vedybų sutarčiai taip pat taikytinos sutarčių teisės normos dėl sutarčių sudarymo, pakeitimo ir nutraukimo bei normos, reglamentuojančios sandorių negaliojimą bei pripažinimą negaliojančiais. Anot M. Cvelich, rūšiniu požiūriu vedybų sutartis galima priskirti prie 1) dvišalių; 2) konsensualinių; 3) kauzaliųjų; 4) (ne)terminuotų; 5) (be)sąlyginių; 6) asmeninio pobūdžio sutarčių.⁶

Pažymėtina, kad vedybų sutarties esmę pagrindžia sutarties šalių valios doktrina, kurios pagrindinis bruožas yra tai, jog esminiu šalių sudaromos sutarties požymiu yra psichologinis, subjektyvusis elementas, t. y. susitariančių šalių valia – abipusis susitarimas sukurti teises ir pareigas. Vedybų sutarties atsiradimo pagrindas siejamas su laisva šalių valia. Tokios sutarties privalomumas kyla iš pačių šalių susitarimo bei išreikšto sutikimo savo valia laikytis sutarties. Kaip teigia V. Mikelėnas, sutarties laisvės principas, kuris laikomas svarbiausiu sutarčių teisės principu, ir kurio pagrindu yra konstruojami teisės institutai, yra logiška valios doktrinos išdava.⁷ Todėl manytina, kad būtina plačiau apžvelgti sutarties laisvės principo, kaip vieno iš paties svarbiausių civilinės teisės principų, be kurio neįmanoma privačia iniciatyva grindžiama rinkos ekonomika, turinį.

Sutarties laisvės principo reikšmę sutarčių teisėje yra akcentavęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas teikdamas, kad civiliniuose santykiuose galiojantis ir CK 6.156 straipsnyje įtvirtintas sutarties laisvės principas leidžia civilinių teisinių santykių subjektams pasirinkti ir sudaryti tokią sutartį, kuri labiausiai atitinka jų interesus. Sutarties šalys yra laisvos susitarti dėl bet kokių joms priimtinių sutarties sąlygų, taip pat gali savarankiškai nuspręsti, kokia forma sudaryti sutartį, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties turinio sąlygas ar sutarties formą nustato imperatyvios teisės normos arba tam tikrų sąlygų reikalauja gera moralė, viešoji tvarka, teisės principai.⁸

Visų pirma sutarties laisvės principą sudaro *laisvė sudaryti sutartį*, t. y. CK 6.156 str. aiškiai nustatyta, kad šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei

⁶ M. Cvelich. Vedybų sutarties vieta sutarčių sistemoje//Jurisprudencija, 2002, Nr. 28(20). P. 145.

⁷ Mikelėnas V. Sutarčių teisė: Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. – Vilnius: Justitia, 1996. P. 34.

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 19 d. nutartis UAB „If draudimas“ v. UAB „Ketonas“, UAB „Simon Luoworse International Transport“ civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2007. <http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=75937> prisijungimo laikas 2009-12-02.

pareigas. Teisinių santykių subjektai patys sprendžia, ar jiems sudaryti konkrečią sutartį ar jos nesudaryti. Niekas negali būti verčiamas elgtis prieš savo valią.

Laisvė nustatyti sutarties turinį taip pat yra įtvirtinta CK, t. y. ji išplaukia iš CK 3.101 str. – vedybų sutartimi sutuoktiniai gali nustatyti savo teises ir pareigas. Tai reiškia, kad bendru sutikimu ir taip išreikšdamos savo valią, šalys gali reguliuoju savo turtinius santykius, jeigu jų pasirinktas reguliavimas neprieštarauja teisės normoms.

Be kita ko, svarbi yra ir *laisvė atsisakyti sutarties*. Pastaroji laisvė išplaukia iš pamatinių sutarčių teisę reglamentuojančių principų, kad niekas negali būti verčiamas sudaryti sutartį, o per prievartą ar apgaule sudaryta sutartis yra niekinė ir negaliojanti, todėl, jeigu vienas ar abu sutuoktiniai nori atsisakyti sudaryti sutartį, tai yra jų teisė, kuri turi būti patenkinta.

Taigi vienas svarbiausių principų sudarant vedybų sutartį yra sutarties laisvės principas, kuriuo pabrėžiama sutuoktinių valios autonomija reguliuojant tarpusavio turtinius santykius. Tačiau minėtoji sutarties laisvė nėra absoliuti. Laisvės ribas gali nustatyti imperatyviosios teisės normos, teisės principai, tai pat šias ribas gali lemti kitos šalies teisėti interesai.⁹ Be to, prie sutarties laisvės principo turinį ribojančių veiksmų priskiriamas yra ir CK įtvirtintas šeimos turto teisinis režimas – bendroji jungtinė, asmeninė ir bendroji dalinė sutuoktinių nuosavybė.

Siekiant visapusiškesnio vedybų sutarties esmės, tikslo ir turinio suvokimo, reikia atkreipti dėmesį bei išskirti neteisinius vedybų sutarties aspektus, t. y. sociologinį, psichologinį ir etinį.

Sociologinis aspektas apima visuomenėje sudaromų vedybų sutarčių skaičių, sutuoktinių socialinės padėties analizę. Kaip rodo užsienio šalių praktika, vedybų sutartys sudaromos tarp skirtingos turtinės padėties sutuoktinių, tarp didelio amžiaus skirtumo sutuoktinių. Tokias sutartis sudaro asmenys, kurie nori išsaugoti jų vardu paveldėtą turtą bei asmenys, kuriems naujai sudaroma santuoka yra nebe pirma.

Psichologinis aspektas susijęs su vedybų sutartyse numatytų aplinkybių (skirybų) prognozavimu. Todėl vedybų sutartis gali būti vertinama kaip tokio rezultato galimybė. Pasąmonėje vykstantis prognozuotų įvykių laukimas sudaro galimybę realiai jiems atsirasti.¹⁰ Taigi iš esmės, vedybų sutartis suvokiama tik kaip turto padalijimo skirybų atveju instrumentas, tačiau pamirštama, kad ši sutartis gali tapti efektyvia ekonominio planavimo priemone. Įdomu tai, kad vedybų sutartys yra

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis AB „Molesta“ v. AB „Spauda“ civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2006. <http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=67057> prisijungimo laikas 2009-12-02

¹⁰ Adomavičius V. Vedybų sutartis. – Vilnius: Mūsų saulužė, 2002. P. 58.

populiariausios tarp antrą ir daugiau kartų besituokiančių porų. Tai pagrindžia požiūrį apsidrausti nuo jau prieš tai nenusisėkusio vedybinio gyvenimo pasikartojimo. Taigi psichologinis aspektas – galimos situacijos prognozavimas – yra esminis veiksnys, stabdantis vedybų sutarties, kaip naujo šeimos teisinių santykių reguliavimo instrumentarijaus plitimą.

Etinis aspektas siejamas su vedybų sutarties sudarymo tikslais, sutuoktinių lygiateisiškumu, santuokos esme. Etine prasme santuoka negali tapti priemone sudaryti vedybų sutartį ir siekti savanaudiškų tikslų, t. y. santuokoje neturi dominuoti turtinis interesas. Sutartis negali būti vieninteliu ar dominuojančiu vedybų pagrindu. Vedybų sutartis turi egzistuoti dėl santuokos, o ne santuoka dėl vedybų sutarties.

1.2. Vedybų sutartis moralės aspektu

Siekiant išsiaiškinti Romos katalikų bažnyčios atstovo, tuo pačiu ir Romos katalikų religinės bendruomenės poziciją visuomenei itin aktuali klausimu, buvo kreiptasi į Jonavos Šv. Jokūbo parapijos kleboną Audrių Mikitiuką. Teminio pokalbio metu buvo nagrinėjamas vedybų sutarčių institutas, aptariama bažnytinės santuokos esmė bei jos sąveika su vedybų sutartimi. Pokalbio metu gauta informacija padėjo įvairiapusiškiau išanalizuoti vedybų sutarčių institutą bei pažvelgti į vedybų sutartį moralės aspektu.

Klebono A. Mikitiuko nuomone, katalikiškoje santuokoje nesėkmė apskritai negalima, todėl vedybų sutartis negali būti traktuojama kaip instrumentas, apsaugantis nelaimingos santuokos atveju. Vedybų sutartis, sudaryta dar prieš tuokiantis, leidžia santuoką skelbti negaliojančia. Iškilus sunkumams, daugeliui dažnai kyla klausimas: skirtis ar dar ne? Kasmėt beveik pusė Lietuvos sutuoktinių ryžtasi šiam atsakingam žingsniui. Likusi dalis, žvelgiant vienų akimis, kenčia sukandę dantis, o kitų – mokosi atleisti ir visais įmanomais būdais tesėti duotąjį pažadą – mylėti. Skyrybų klausimas labiausiai nepriimtinas praktikuojantiems katalikams. Tad ir vedybų sutartis katalikiškame kontekste įgyja visai kitokį aspektą.

A. Mikitiukas tai pat teigia, jog santuoką sudaro pareikštas sutikimas, kurio jokia žmogiška galia negali papildyti. Tuo tarpu vedybų sutartis yra žmogiškos galios aktas. Taigi vedybų sutartis Kanonų teisės požiūriu yra išankstinė sąlyga santuokinio sutikimo pareiškimui ir prieštarauja Romos katalikų bažnyčios mokymui, įtvirtintam 1983 metų Kanonų Teisės Kodekse.

Pagal Bažnyčios mokymą – bažnytinė santuoka su sąlyga yra negaliojanti. Detaliau nagrinėjant šį teiginį pirmiausia reikia įsigilinti į sąlyginio santuokinio sutikimo sampratą ir kanoninius

nurodymus. Santuokinis sutikimas yra sąlyginis, kai santuoka priklauso nuo iškeltos sąlygos ir šis sąlyginis sutikimas gali įvairiai veikti pačią santuoką bei jos galiojimą. Tai priklauso nuo sąlygos rūšies. Sąlyga gali būti susijusi su:

- ateitimi, kai ta aplinkybė ateityje turi išsipildyti;
- praeitimi;
- dabartimi.¹¹

1983 metų Kanonų Teisės Kodekso 1102 kanono 1 paragrafe teigiama, kad santuoka su ateitimi susijusia sąlyga negali būti sudaryta galiojančiai. Pagal Kanonų Teisės Kodekso 1102 kanono 2 paragrafą santuoka sudaryta su sąlyga, susijusia su praeitimi ar dabartimi, yra galiojanti ir ne pagal tai, ar tai, kas sąlygojama, egzistuoja ar ne. Galimybė sudaryti santuoką su sąlyga, kurioje apibūdinama praeitis, arba su dabartimi susijusia sąlyga priklauso nuo to, ar keliamos sąlygos objektas faktiškai egzistuoja. Tai reiškia, kad nuo esamos sąlygos priklauso ir pačios santuokos galiojimas arba negaliojimas.¹² Komentuojant šį kanono tekstą pažymėtina, kad įtaką santuokos galiojimui turi tik tikra, reali sąlyga, kuri aiškiai pareiškiamą ir prieš santuokinį sutikimą nebuvo atšaukta. Teisė nereikalauja sąlygos pareiškimo nustatytos formos, tačiau sąlygos įvertinimui reikia žinoti jos pareiškimo būdą ir aplinkybes. Taip pat būtina atkreipti dėmesį ir į pareiškėjo intenciją, o ne vien tik į žodžius, kuriais sąlyga buvo pareikšta, nes sąlygos galiojimas ir jos vertė priklauso nuo pareiškėjo valios.

Įdomu šiuo atveju paanalizuoti visuomenėje garsiai nuskambėjusį atvejį apie Astos Valentaitės ir Laimučio Pinkevičiaus vedybas. Kaip žinia, pora dar prieš santuoką sudarė ikivedybinę sutartį. Ričardas Doveika palaimino garsios poros santuoką, todėl pagrįstai kyla klausimas, ar Arkikatedros klebonas galėjo palaiminti šią santuoką? Ar garsios poros sudaryta santuoka yra galiojanti? Bažnyčios pozicija šiuo klausimu yra aiški – vedybų sutartis yra ta prieštaraujanti sąlyga, kuriai egzistuojant, bažnytinė santuoka yra negaliojanti. Be to, santuokos sakramentu asmenys vienas kitam prisiekia visam gyvenimui, o sudarant vedybų sutartį numatomas skyrybų atvejis. Tad nėra pasižadėjimo gyventi kartu, kad ir kas nutiktų. Todėl, jeigu prie altoriaus ateina jaunieji, prieš tai sudarę vedybų sutartį, ir kunigui tai žinoma, tokiu atveju, remiantis bažnytiškuoju¹³ požiūriu, kunigas ne tik gali, bet ir privalo atsisakyti tokią porą sutuokti.

¹¹ Vaičekonis Pr. Santuokinė teisė. – Kaunas: Šviesa, 1998. P. 134.

¹² The Code of Canon Law. A Text and Commentary. The Canon Law Society of America. – London, 1985. P. 841.

¹³ Coriden James A. An introduction to Canon Law. – New York: Paulist Press. 1991. P. 95.

Nagrinėjant sąlyginį santuokoje išreikštą sutikimą, apie kurį kalba kanonų teisė, reikia aptarti sąlyginio sutikimo esmę. Santuoką sudaro pareikštas sutikimas, kurio jokia žmogiška galia negali papildyti. Kai tuo tarpu vedybų sutartis yra žmogiškos galios aktas. Šiuo atveju, sudaryta vedybinė sutartis santuokinio sutikimo pareiškimo metu yra kliūtis tam sutikimui pareikšti besąlygiškai, nes jau yra žmogiškas įsikišimas, neatitinkantis sutikimo turinio. Kanonų teisė pripažįsta, kad santuokinio sutikimo turiniui prieštarauja sąlygos, neatitinkančios prigimtinių ir pozityvios dieviškos teisės reikalavimų. Tai sąlygos, kurios susijusios su ateitimi ir praeitimi. Kaip ten bebūtų, tačiau kanonų teisė nepajėgi uždrausti sudaryti vedybų sutartis. Tai būsimų sutuoktinių teisė spręsti – sudaryti tokią sutartį ar laikytis katalikiškojo požiūrio ir vedybų sutarties nepasirašyti. Juk santuokos tvirtumą lemia ne sutartys, o apsisprendimas.

2. VEDYBŲ SUTARČIŲ SUDARYMAS IR ĮSIGALIOJIMAS

2.1. Vedybų sutarties notarinis tvirtinimas ir registravimas

CK 3.103 str. 1 d. numatytas reikalavimas, kad vedybų sutartis turi būti sudaryta notarine forma. Kadangi vedybų sutartis yra dvišalis sandoris, jai taikomos ir kitos sandorių sudarymui keliamos sąlygos. Notarinės formos nesilaikymas sutartį daro negaliojančia. Pagal Notariato įstatymo¹⁴ 30 str. notaras privalo patikrinti vedybų sutarties sutikimą su įstatymais, išaiškinti šalims šios sutarties reikšmę. Notaro atliekama vedybų sutarties teisėtumo kontrolė yra labai reikšminga siekiant užtikrinti tiek pačių sutuoktinių, tiek trečiųjų asmenų (ypač kreditorių) interesus. Atsižvelgiant į tai, jog teisminės praktikos rašomo darbo tema beveik nėra, CK nustatytas vedybų sutarčiai keliamas formos reikalavimas taip pat reiškia, kad notarai įgyja galimybę ir kartu pareigą formuoti vedybų sutarčių sudarymo praktiką. Manytina, kad tai nėra labai gera savybė, kadangi bendrąją sutarčių aiškinimo ir taikymo praktiką formuoja teismai, kaip legitimi ir kompetentinga tą atlikti institucija. Ne išimtis turėtų būti ir vedybų sutarčių instituto normų plečiamasis aiškinimas.

Notaro, kai privalomo subjekto dalyvavimas vedybų sutarčių sudarymo procese, yra numatytas tiek Jungtinėse Amerikos Valstijų, tiek Dž. Britanijos teisės aktuose, reglamentuojančiuose vedybų sutartis, todėl, atsižvelgiant į vedybų sutarties, kaip teisinio instrumento, galinčio daryti įtaką sutuoktinių turtinių santykių pobūdžiui, svarbą, įstatymų leidėjas pareigą užtikrinti sutarties atitikimą teisės aktams ne veltui perleido notarui, kaip oficialiam valstybės pareigūnui, kuris užtikrina asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugą bei atsako įstatymo nustatyta tvarka už netinkamą savo pareigų vykdymą.

Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas nustatė, kad tam tikriems sandoriams yra privaloma teisinė registracija. Šalims sandoris galioja, nors ir nėra privalomai įregistruotas. Tokiu atveju šalių teisės ir pareigos atsiranda ne nuo sandorio įregistravimo, o nuo to momento, kuris yra nustatytas įstatyme ar šalių susitarimu. Taip pat nustatytos ir teisinės pasekmės dėl sandorio neįregistravimo – neįregistravusios sandorio šalys negali panaudoti sandorio fakto prieš trečiuosius asmenis ir įrodinėti savo teisių prieš trečiuosius asmenis, remdamosi kitais įrodymais. Vedybų sutarčiai taip pat yra numatyta privaloma teisinė registracija. Šios sutartys registruojamos Vedybų sutarčių registre, kurį tvarko Centrinė hipotekos įstaiga šio registro nuostatų nustatyta tvarka. Latvijos Respublikoje vedybų

¹⁴ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas//Valstybės žinios, 1992, Nr. 28-810.

sutartims taip pat yra privaloma teisinė registracija, tačiau be įregistravimo Sutuoktinių turtinių santykių registre, vedybų sutartys dar registruojamos ir Žemės registre. Taigi yra numatyta dviguba teisinė registracija. Lietuvoje Vedybų sutarčių registro nuostatus patvirtino Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimu Nr. 1284 „Dėl Vedybų sutarčių registro nuostatų patvirtinimo“.¹⁵ Atkreiptinas dėmesys, kad naujoji Vedybų sutarčių registro nuostatų redakcija įsigalios nuo 2010 m. sausio 1 d.¹⁶ Centrinės hipotekos įstaigos nuostatai patvirtinti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 149 „Dėl Centrinės hipotekos įstaigos nuostatų patvirtinimo“.¹⁷ Registravimo tvarką taip pat detalizuoja Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. 178 „Dėl Vedybų sutarčių registruoti teikiamų prašymų ir pranešimų formų ir jų pildymo instrukcijos patvirtinimo“.¹⁸

Vedybų sutarties ar jos pakeitimų registracija neturi įtakos vedybų ar atitinkamo pakeitimo galiojimui šalims. Kitaip tariant, šalių teisės ir pareigos pagal vedybų sutartį atsiranda patvirtinus ją notariui, jei šalys yra įregistravusios tarpusavio santuoką.¹⁹ Centrinė hipotekos įstaiga netikrina vedybų sutarties sąlygų sutikimo su įstatymų normomis, o tik registruoja faktus (sutarties rūšį, sudarymo datą, duomenis apie sutartį sudariusius fizinius asmenis, santuokos sudarymo datą, turto, dėl kurio teisinio režimo susitarta ar priimtas teismo sprendimas, rūšis, identifikavimo kodus ir kt.).

Vedybų sutarčių registre privalomai registruojamos ne tik vedybų sutartys, bet ir jų pakeitimai ar nutraukimas. Vedybų sutarčių registro nuostatų 14 punkte nurodyta, kad Vedybų sutarčių registre kaupiami ir tvarkomi šie duomenys apie vedybų sutartis: sutarties rūšis; sutarties sudarymo data; sutartį sudarę fiziniai asmenys; santuokos sudarymo data; sutarties ar jos pakeitimo įsigaliojimo data ar sąlyga; turto, dėl kurio teisinio režimo susitarta ar priimtas teismo sprendimas, rūšis, identifikavimo kodas (jeigu režimas nustatomas konkrečiam turto registre registruotam objektui), aprašymas su teismo sprendime arba sutartyje nurodytais identifikavimo duomenimis; turtui nustatytas teisinis režimas; sutarties įregistravimo data; sutarties notarinio registro numeris; duomenų pakeitimo pagrindas ir data;

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas Nr. 1284 „Dėl Vedybų sutarčių registro nuostatų patvirtinimo“//Valstybės žinios, 2002, Nr. 82-3523; 2007, Nr. 50-1927.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1315 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimo Nr. 1284 „Dėl Vedybų sutarčių registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“//Valstybės žinios, 2009, Nr. Nr. 126-5430.

¹⁷ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. 149 „Dėl Centrinės hipotekos įstaigos nuostatų patvirtinimo“//Valstybės žinios, 2003, Nr. 50-2233; 2007, Nr. 82-3369.

¹⁸ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. 178 „Dėl Vedybų sutarčių registruoti teikiamų prašymų ir pranešimų formų ir jų pildymo instrukcijos patvirtinimo“//Valstybės žinios, 2002, Nr. 66-2726.

¹⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 218.

sutarties išregistravimo pagrindas ir data; sutarties identifikavimo kodas, kuris suteikiamas įregistravus sutartį registre.

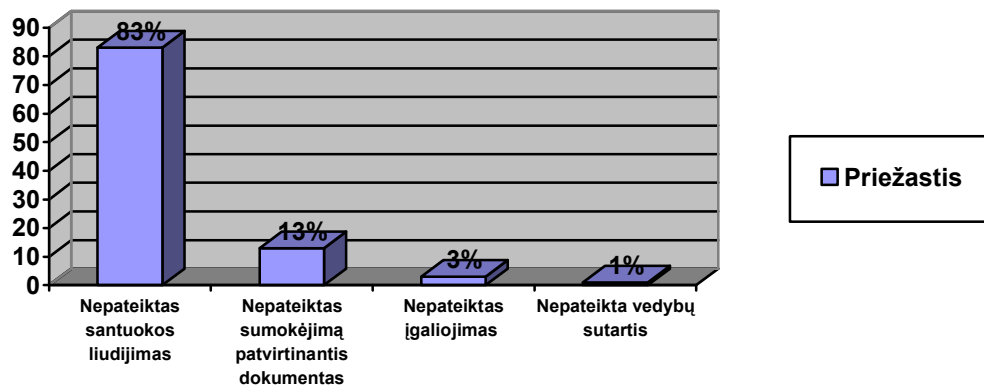
Pagal Vedybų sutarčių registro 19 punktą prašymą įregistruoti vedybų sutartį kartu su kitais reikalingais dokumentais pateikia vienas iš sutuoktinių arba jų įgalioti asmenys. Asmuo, pageidaujantis įregistruoti vedybų sutartį, registro tvarkymo įstaigai turi pateikti nustatytosios formos prašymą bei: santuokos liudijimą; dokumentą, patvirtinantį, kad sumokėtas atlyginimas už duomenų įregistravimą registre; įstatymų nustatyta tvarka patvirtintą įgaliojimą, jeigu prašymą pateikia įgaliotas asmuo; notaro patvirtintą vedybų sutartį arba notaro patvirtintą jos kopiją. Svarbu paminėti tai, jog naujoje Vedybų sutarčių registro nuostatų redakcijoje,²⁰ įsigaliosiančioje nuo 2010 m. sausio 1 d., numatyta, kad notarai, teismai Vedybų sutarčių registruoti elektroniniu būdu teiks duomenis apie sudarytas vedybų sutartis, jų pakeitimus, taip palengvinant darbą tiek Vedybų sutarčių registro darbuotojams, tiek patiems sutuoktiniams, kadangi tik asmeniui pageidaujant asmeniškai įregistruoti vedybų sutartį, jo pakeitimą, tai bus galima padaryti senąja, dabar vis dar galiojančia, tvarka. Šis pakeitimas yra vertintinas kaip teigiamas žingsnis modernizuojant, vystant bei tobulinant vedybų sutarčių instituto pritaikomumą visuomenėje, ir atsikratant biurokratinės naštos.

Įregistravus duomenis duomenų bazėje, vedybų sutarčiai suteikiamas identifikavimo kodas bei išspausdinamas pranešimas, patvirtinantis vedybų sutarties įregistravimą. Šis pranešimas ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo sutarties įregistravimo išsiunčiamas ar įteikiamas asmeniškai prašymą pateikusiam asmeniui.

Siekiant išsiaiškinti Vedybų sutarčių registro veiklos specifiką, išanalizuoti vedybų sutarčių turinio ypatumus bei identifikuoti kasdieninėje veikloje iškylančias problemas, buvo kreiptasi į Centrinės hipotekos įstaigos Registrų skyriaus vedėją Editą Jauniškienę. Interviu metu buvo tikimasi gauti kiek įmanoma daugiau informacijos apie vedybų sutarčių registravimą bei paties registro esmę. Pasitaiko atvejų, kai Vedybų sutarčių registro darbuotojai atsisako registruoti vedybų sutartis. Kaip matyti iš pateiktų duomenų (žr. 1 pav.), dažniausiai atsisakoma registruoti dėl to, kad šalys nepateikia visų Vedybų sutarčių registro nuostatų 20 ir 21 punktuose nurodytų reikalingų dokumentų. Sutuoktiniai, kaip patikino Centrinės hipotekos darbuotoja, dažniausiai su savimi neturi santuokos liudijimo (~ 83 proc.). Taip pat neretai pasitaikanti priežastis yra dokumento, patvirtinančio, kad sumokėtas atlyginimas už duomenų įregistravimą registre, neturėjimas (~ 13 proc.). Pasitaiko, kad

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas Nr. 1284 „Dėl Vedybų sutarčių registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=355432&p_query=&p_tr2= prisijungimo laikas: 2009-11-03.

šalys nepateikia įgaliojimo (~ 3 proc.), o rečiausiai nutinka, kad neturi ir pačios vedybų sutarties (~ 1 proc.). Galime daryti išvadą, kad į Vedybų sutarčių registrą besikreipiantys asmenys nesusimąsto, kad jau pasirašytą ir notariškai patvirtintą vedybų sutartį dar papildomai reikia pateisinti santuokos liudijimu. Kyla klausimas, kiek pagrįstas yra toks teisinis reikalavimas? Ar jis nesudaro papildomų kliūčių sutuoktiniams, norintiems pasinaudoti savo teise sudaryti vedybų sutartį? Kaip matyti, minėtas reikalavimas įstatymo leidėjo buvo pripažintas nepagrįstu, sukeliančiu sunkumus, kadangi nuo 2010 m. sausio 1 d. vedybų sutartys bus registruojamos gavus informaciją iš notarų bei teismų, papildomai nesikreipiant į Vedybų sutarčių registrą.

1 pav. Priežastys, dėl kurių atsisakoma registruoti vedybų sutartis

Remiantis naujosios Vedybų sutarčių registro nuostatų redakcijos²¹ 23 str., vienam iš sutuoktinių nusprendusiam asmeniškai kreiptis į registrą dėl vedybų sutarties įregistravimo nereikės pateikti santuokos liudijimo kaip privalomojo dokumento. Šis rezultatas buvo pasiektas numatant galimybę bendradarbiauti su kitais Lietuvoje veikiančiais viešaisiais registrais ir reikiamą informaciją patikrinti elektroninėse duomenų bazėse. Taigi darytina išvada, kad ateityje atsisakymų registruoti vedybų sutartis skaičius turėtų sumažėti, kadangi supaprastinus registravimą buvo atsisakyta reikalavimo teikti santuokos liudijimą, todėl įregistruotų vedybų sutarčių skaičius ateityje turėtų dar išaugti.

Pažymėtina, kad pagal vis dar galiojančius Vedybų sutarčių registro nuostatus, jeigu nepateikti visi Vedybų sutarčių registro nuostatų 20 arba 21 punktuose išvardyti dokumentai arba jie neatitinka teisės aktų nustatytų reikalavimų, Centrinės hipotekos įstaiga turi teisę atidėti vedybų sutarties

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1315 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimo Nr. 1284 „Dėl Vedybų sutarčių registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“//Valstybės žinios, 2009, Nr. Nr. 126-5430.

įregistravimą 10 darbo dienų, kad per šį terminą būtų pašalinti nustatyti trūkumai. Jeigu šalys per nustatytą terminą nepašalina trūkumų, Centrinė hipotekos įstaiga gražina visus pateiktus dokumentus juos pateikusiam asmeniui ir šis asmuo informuojamas, kad registre duomenys neįregistruoti, nurodomi neįregistravimo motyvai. Pagal įsigaliosiančius nuostatus, trūkumų šalinimo terminas yra sutrumpintas iki 5 darbo dienų. Sutrumpintas terminas yra kritikuotinas, kadangi galimai bus ribojamos kreditorių teisės. Sutrumpinus terminą vedybų sutarčiai įregistruoti, iš kreditorių nepagrįstai atimama teisė į informaciją, kuri būtų prieinama susitarimą įregistravus viešajame registre. Sutrumpintas terminas gali taip pat gali sąlygoti, kad sutuoktiniai nespės ištaisyti trūkumų, ir apskritai neįregistruos susitarimo. Taigi šiuo atveju įstatymų leidėjas netiesiogiai, tačiau pažeidžia ar bent jau apsunkina trečiųjų asmenų teisę apginti savo kreditorinius reikalavimus, be to, naujoji nuostata yra ne itin palanki ir vedybų sutartis sudarantiems asmenims.

Nors tam tikri esminiai pakeitimai registruojant vedybų sutartis Vedybų sutarčių registre įsigalios nuo kitų metų pradžios, tačiau teisinis šio instituto reglamentavimas yra netobulas. Registruojant vedybų sutartis bendradarbiauja tik valstybėje veikiančios registrai. Vedybų sutarčių registras nedisponuoja informacija apie asmenis, vedybų sutartis sudariusius kitose užsienio valstybėse. Kitaip tariant, nėra teisinio mechanizmo, kurio pagalba būtų įmanoma identifikuoti ir disponuoti užsienio šalių turima informacija apie sudarytas ir įregistruotas vedybų sutartis. Užsienio šalių praktikoje pasiteisino 1972 m. Europos Tarybos Bazelyje pasirašyta konvencija dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo,²² kurią Lietuva ratifikavo 2004 m. Prie šios Konvencijos prisijungusiosios užsienio valstybių įgaliotos institucijos tvarko testamentų registravimą atitinkamose valstybėse, jeigu testatorius išreiškia norą, kad jo testamentas būtų įregistruotas bet kurioje iš Bazelio Konvencijos valstybių narių. Įgaliota testamentų registro tvarkymo įstaiga ne tik tvarko testamentų registraciją užsienio valstybėse, bet ir teikia Konvencijos valstybių įgaliotoms nacionalinėms įstaigoms informaciją, paklausimus bei gauna iš jų duomenis. Vadinasi, įpėdiniai, pageidaujantys sužinoti, ar testatorius nebuvo sudaręs testamentą kitoje Bazelio Konvenciją ratifikavusioje valstybėje, gali kreiptis dėl tokių duomenų gavimo.

Siekiant, kad vedybų sutarčių institutas būtų tinkamai reglamentuotas, galėtų būti įsteigtas panašus registras, kaupiantis informaciją apie sudarytas vedybų sutartis. Tokio registro duomenų teikėjais galėtų būti įgaliotos nacionalinės institucijos, registruojančios vedybų sutartis, kurioms informaciją teiktų notarai, teismai ir patys sutuoktiniai. Manytina, kad taip būtų išvengta atveju, kada

²² Europos Tarybos 1972 m. gegužės 16 d. Konvencija dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo. <http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Lithuanian/077-Lithuanian.pdf> prisijungimo laikas: 2009-10-23.

asmuo keliose skirtingose valstybėse sudaro vedybų sutartis ar net kelias santuokas, o skyrybų atveju šis faktas yra nutylimas. Taip pat, nesant tokio registro, apsunkinamas sąžiningų trečiųjų asmenų tinkamas savo kreditorinių teisių įgyvendinimas vien dėl to, kad prieš sudarant sutartį kreditorius tokia informacija nedisponavo, o jeigu būtų informuotas, sandorio nebūtų sudaręs. Taigi sukurta tarptautinė vedybų sutarčių registravimo sistema šiame visuomenės egzistavimo periode, kai globalizacija įgauna vis didesnę pagreitį ir praktiškai yra išnykusios sienos tarp valstybių. Tarptautinis Vedybų sutarčių registras padėtų tiek sutuoktiniams, tiek sąžiningiems asmenims pasinaudoti registro turima informacija, taip užkertant kelią galimam jų teisių varžymui.

2.2. Vedybų sutarties įsigaliojimo ir galiojimo ypatumai

Vedybų sutartis gali būti sudaryta iki santuokos įregistravimo (ikivedybinė sutartis) arba bet kuriuo metu po santuokos įregistravimo (povedybinė sutartis).²³ Nuo to, kada yra sudaryta vedybų sutartis, priklauso šios sutarties įsigaliojimo momentas, sutartyje numatytų teisių ir pareigų atsiradimas. Kadangi vedybų sutarties įsigaliojimas yra labai svarbus turto teisinio režimo nustatymui, šiuos momentus reikia išnagrinėti išsamiau. Galimi trys vedybų sutarties įsigaliojimo momentai:

1. įsigaliojimas nuo vedybų sutarties sudarymo momento, t. y., kai šalys susitaria dėl esminių sutarties sąlygų ir suteikia jai reikiamą notarinę formą. Šis įsigaliojimo momentas yra taikomas tik povedybinėms sutartims, kadangi įsigaliojimo ikivedybinei sutarčiai būtina sąlyga yra santuokos įregistravimas teisės aktų nustatyta tvarka;

2. įsigaliojimo momentas gali būti šalių nustatytas pačioje vedybų sutartyje, svarbu tik, kad šis momentas būtų po santuokos įregistravimo. Vedybų sutartis sukelia teises pasekmes tik į ateitį, jei šalys nesusitaria kitaip. Sutuoktiniai gali nustatyti vedybų sutarties taikymą tiek jau turimam, tiek ir būsimam turtui. Jei šis klausimas specialiai neapartas ir iš pačios sutarties sąlygų neišplaukia kas kita, vedybų sutartimi nustatytas režimas taikomas tik po sutarties įsigaliojimo įgytam turtui;

3. vedybų sutarties įsigaliojimas nuo santuokos įregistravimo. Ši tvarka taikoma ikivedybinėms sutartims. Jeigu vedybų sutartis yra sudaryta iki santuokos įregistravimo, sutartis įsigalios tik santuoką įregistravus (CK 3.102 str. 2 d.). Tai reiškia, kad įstatymas, sudarant ikivedybinę sutartį, nenumato galimybės susitarti dėl vėlesnės sutarties įsigaliojimo datos. Tai nėra tinkamas reglamentavimas, kadangi ketinantieji tuoktis neturi teisės pasirinkti vėlesnę jų sudarytos ikivedybinės

²³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

sutarties įsigaliojimo datą. Taip pat pažymėtina, kad įstatyme nėra jokių reikalavimų, per kiek laiko nuo ikivedybinės sutarties sudarymo būtina įregistruoti santuoką. Tai reiškia, kad ikivedybinė sutartis gali įsigalioji net ir praėjus labai daug laiko nuo jos pasirašymo. Svarbiausia, kad būtų įregistruota sutartį sudariusių asmenų santuoka. Priešingu atveju tokia sutartis neturės jokios teisinės galios.

Kalbant apie vedybų sutarčių įsigaliojimo momentus, svarbu aptarti bažnytinės santuokos sudarymo momento nustatymą. Bažnytinės santuokos sudarymo forma Lietuvoje turi galias istorines šaknis. Lietuvos Respublikoje, priėmus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 12 d. nutarimą Nr. IX-464 „Dėl valstybės pripažinimo suteikimo Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai“,²⁴ yra pripažįstamos dešimt Lietuvos istorinio, dvasinio bei socialinio palikimo dalių sudarančių tradicinių egzistuojančių religinių bendruomenių ir bendrijų.²⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 str. numatyta, kad valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją. Pagrįstai kyla klausimas, nuo kada įsigalioja bažnytinė santuoka. CK 3.24 str. 2 d. numatyta, kad santuokos sudarymas bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sukelia tokias pat teises pasekmes, kaip ir santuokos sudarymas civilinės metrikacijos įstaigoje, jeigu tam tikros sąlygos yra išpildomos. Aiškinant minėtą CK straipsnio dalį izoliuotai, gali susidaryti įspūdis, jog, bažnytinės santuokos teisinių pasekmių atsiradimą susiedamas su privalomu šios santuokos įtraukimu į oficialią apskaitą, įstatymo leidėjas pernelyg susiaurino pačią konstitucinę nuostatą, kad „valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją. Pažymėtina, kad CK 3.23 str. 2 d. nurodoma, kad santuokos akto įrašas ir jo pagrindu išduotas santuokos liudijimas yra santuokos įrodymas. Ši norma leidžia daryti išvadą, kad santuoką sudarantys asmenys turi teisę pasirinkti, kokio santuokos akto įrašo (bažnyčios ar civilinės metrikacijos įstaigos) pagrindu jiems turėtų būti išduodamas santuokos liudijimas. Taigi teisiniu požiūriu santuoka yra arba bažnytinė, arba civilinė, atsižvelgiant į tai, kokio santuokos akto įrašo pagrindu – bažnyčios ar civilinės metrikacijos įstaigos – yra išduodamas santuokos liudijimas.“²⁶

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2007 m. vasario 7 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-6/2007 konstatavo, kad bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudaryta santuoka turi būti pripažinta valstybės ir įtraukta į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje, kad sukeltų tokias pat teises pasekmes, kaip ir santuokos sudarymas civilinės metrikacijos įstaigoje – asmenys taptų sutuoktiniai ir įgytų

²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 12 d. nutarimas Nr. IX-464 „Dėl valstybės pripažinimo suteikimo Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai“//Valstybės žinios, 2001, Nr. Nr. 62-2249.

²⁵ Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas//Valstybės žinios, 1992, Nr. 89-1985.

²⁶ K. Meilius., G. Sagatys. Bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytų santuokų kelias į pripažinimą//Jurisprudencija, 2002, Nr. 28 (20). P. 128.

asmenines neturtines ir turtines teises ir pareigas (CK 3.7 straipsnis, 3.26 straipsnio 1 dalis).²⁷ To paties teismo 2005 m. vasario 28 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje *A. S. v. R. J.*, bylos Nr. 3K-3-107/2005, kuria išspręstas analogiškas ginčas, teisėjų kolegija nusprendė, kad nuostata, jog sutuoktinių teisės ir pareigos atsiranda nuo bažnytinės santuokos registravimo dienos, sietina su įstatymuose nustatytų reikalavimų dėl bažnytinės santuokos registravimo įtraukimo į oficialią ir viešą apskaitą tvarkos įvykdymu. Tokius santykius šiuo metu reglamentuoja naujasis CK, kiti teisės aktai. Antai dėl Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto sutarties dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų 13 straipsnio sutarta, kad kanonų santuoka nuo pat religinio jos sudarymo momento sukels civilines pasekmes pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus, jei yra išlaikyti Lietuvos Respublikos įstatymų numatyti reikalavimai.²⁸

Taigi tiek civilinė, tiek ir tinkamai apskaityta (įregistruota) bažnytinė santuoka pripažįstamos lygiaverčiais juridiniais faktais, sukeliančiais analogiškas teises pasekmes. Pagal CK 3.304 str. reikalaujama, kad atitinkamos religinės organizacijos per 10 dienų civilinės metrikacijos įstaigai praneštų apie santuokos įregistravimą. Civilinės metrikacijos įstaiga, gavusi pranešimą, įrašo santuokos įrašą. Tokiu atveju santuoka laikoma sudaryta nuo jos įregistravimo Bažnyčios nustatyta tvarka dienos. Jei civilinės metrikacijos įstaigai minėtas pranešimas nepateikiamas, santuoka laikoma sudaryta nuo tos dienos, kai ji buvo įtraukta į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje. Tačiau, kaip turėtų būti išspręstas atvejis, jeigu religinė organizacija per 10 dienų terminą dėl tam tikrų aplinkybių nepraneša civilinės metrikacijos įstaigai apie santuokos įregistravimą, o sutuoktiniai nieko apie tai nežino ir pagrįstai tikisi, kad jų sudaryta bažnytinė santuoka jau yra įregistruota. Jie savo ruožtu taip pat imasi tam tikrų teisinių veiksmų, galbūt prisiima finansinius išsipareigojimus, manydami, kad yra sutuoktiniai. Siekiant išvengti tokių atvejų ir atsižvelgiant į tai, jog santuokos teisinėmis pasekmėmis visų pirma yra suinteresuoti patys sutuoktiniai, ši pareiga CK turėtų būti nustatyta būtent jiems arba turėtų būti numatyta religinės organizacijos administracinė atsakomybė dėl minėtos pareigos neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo.

Atkreiptinas dėmesys, kad vedybų sutartys gali būti terminuotos ar sudaromos tam tikram pačių sutuoktinių susitarimu nustatytam terminui. Pagal CK 3.104 str. 5 d. sutuoktinių teisių ir pareigų atsiradimą ar pasibaigimą gali riboti tam tikras vedybų sutartyje nurodytas terminas, t. y. tam tikra kalendorinė data, tam tikras laiko periodas arba netgi sutuoktinių amžius. Galima situacija, kai sutuoktiniai, siekdami apsaugoti savo turtinius interesus, vedybų sutartyje numatys, kad vedybų sutartis

²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 7 d. nutartis *G. S v. G. K.* civilinėje byloje Nr. 3K-7-6/2007. <http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=75653> prisijungimo laikas: 2009-10-29.

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 28 d. nutartis *A. S. v. R. J.* civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2005. <http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=48302> prisijungimo laikas: 2009-11-02.

įsigalioja gimus kūdikiui. Problema šiuo atveju yra ta, kad kreditoriai nedisponuoja informacija apie skolininko šeimos narius, jam nėra žinoma informacija kada pasikeičia skolininko šeimyninė padėtis, juo labiau Gyventojų registro tarnyba nėra viešas registras, kurio duomenys būtų prieinami visiems, o ir visi kiti Lietuvos Respublikoje veikiančios registrai nesąveikauja, nesikeičia turima informacija. Be to, kita problema dėl minėtos vedybų sutarties įsigaliojimo ta, kad sudaryta sutartis šalims įsigalioja nuo sulygto momento, tačiau kreditoriui nežinant fakto, kada gimė vaikas, jis neturi galimybės sužinoti apie sutuoktinių vedybų sutarties įsigaliojimą. Taigi kai kada tam tikras vedybų sutartyje numatytas įsigaliojimo momentas yra akivaizdžiai pažeidžiantis kreditorių teises bei atimantis galimybę tas teises laiku apginti. Plačiau apie kreditorių tiesių apsaugą bus kalbama penktojoje darbo dalyje „Vedybų sutarčių keitimas ir nutraukimas bei kreditorių teisių apsauga“.

Įstatymų leidėjas, reglamentuodamas vedybų sutarčių institutą, niekur neužsimena apie galimybę tiems patiems sutuoktiniams sudaryti kelias vedybų sutartis. Jeigu sutuoktiniai bendru sutarimu išregistruoja vedybų sutartį ir pasirenka įstatyminių turtinių santykių reglamentavimą, o jau kitą dieną vėl sudaro vedybų sutartį ir ją Vedybų sutarčių registre įregistruoja, ar neturėtų būti numatytas laiko tarpas, kada vėl galima ir ar galima sudaryti naują vedybų sutartį. Sistemiškai ir lingvistiškai aiškinant CK nuostatas, draudimo sudaryti antrą ar trečią vedybų sutartį, prieš tai ją išregistravus, nėra. Galioja sutarties laisvės principas. Asmuo pats sprendžia sudaryti ar nesudaryti, su kuo sudaryti, kada ir kokio turinio turėtų būti sutartis. Tačiau, ar tokiu elgesiu sutuoktiniai nesiekia piktnaudžiauti savo teisėmis, juk sudarytoji vedybų sutartis galėtų būti tiesiog pakeista, atitinkamai padarant vedybų sutarties pakeitimą. Siekiant išvengti tokių situacijų ateityje, įstatymas galėtų nustatyti, kad vedybų sutartis išregistruojama iš Vedybų sutarčių registro bendru sutuoktinių sutarimu, prieš tai detaliam jiems išaiškinant sutarties pakeitimo galimybes. Tokiu atveju būtų išsaugomas sutuoktinių turtui nustatytas sutartinis režimas bei užtikrinamas sudaromų sandorių galiojimo stabilumas, tuo pačiu civilinių sandorių apyvartos stabilumas.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, galime daryti išvadą, kad vedybų sutarties įsigaliojimui yra labai svarbi viena esminė sąlyga – santuokos sudarymo momentas. Santuoka gali būti sudaroma tiek civiline, tiek bažnytine tvarka ir jos abi yra pripažįstamos analogiškas pasekmes sukeliančiais juridiniais faktais. Tačiau praktikoje problema kyla, kai susiduriama su bažnytinės santuokos sudarymo momento nustatymu ir jos tinkamu apskaitymu, todėl būtų tikslinga sutuoktiniams nustatyti pareigą pranešti apie bažnytinės santuokos sudarymą civilinės metrikacijos įstaigai nustatyti sutuoktiniams, arba numatyti religinės organizacijos atstovo administracinę atsakomybę dėl pareigos pranešti neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo.

3. VEDYBŲ SUTARČIŲ TURINIO ELEMENTAI

3.1. Vedybų sutarties objektas

Vedybų sutartis skirta sutuoktinių tarpusavio turtiniams santykiams reglamentuoti, todėl šios sutarties turinį sudaro sutuoktinių tarpusavio teisės ir pareigos tiek gyvenant susituokus, tiek nutraukiant santuoką. Vedybų sutartimi sutuoktiniai gali reguliuoti tik turtinius tarpusavio santykius. Visi kiti sutuoktinių santykiai, nepatenkantys į turtinių santykių kategoriją, negali būti vedybų sutarties objektu, todėl bet kokie susitarimai šiais klausimais bus laikomi negaliojančiais. Sutuoktiniai gali numatyti, kad sutartinis teisinis režimas taikomas visam turtui, tam tikrai turto daliai arba tik konkrečioms daiktams. Sutartimi sutuoktiniai gali nustatyti tiek esamo, tiek būsimo turto teisinį režimą. Ši nuostata ypač svarbi būsiniams sutuoktiniams, kurie dar nėra įgiję bendro turto. Nenustačius būsimo turto teisinio režimo, būtų taikomas įstatymu nustatytas teisinis režimas. Tačiau vedybų sutartis nėra skirta vien tik turto teisiniui režimui nustatyti. Įvertinus tą faktą, kad vedybų sutartis yra susitarimas dėl turtinių teisių ir pareigų, sutuoktiniai gali susitarti dėl teisių ir pareigų, susijusių su turto tvarkymu, tarpusavio išlaikymu, dalyvavimu tenkinat šeimos reikmes bei turto padalijimo būdą santuokos nutraukimo atveju. Jungtinėse Amerikos Valstijose atlikti tyrimai parodė, kad net 74 proc. respondentų į klausimą, kaip manote, koku tikslu vedybinės sutartys yra sudaromos, atsakė, – kad skyrybų atveju būtų lengviau ir paprasčiau pasidalinti turta, kadangi dėl to buvo susitarta iš anksto. Tačiau tokia paplitusi nuomonė atskleidžia neigiamą požiūrį į vedybų sutartis, jas traktuojant kaip saugiklį, skyrybų atveju. Tokio susitarimo pagrindinis tikslas yra ne pasiruošimas skyryboms, priešingai, esamo ar būsimo turto teisinis reguliavimas. Jau minėti visuomenės nuomonės tyrimai atskleidė kitą įdomų faktą, paneigė stereotipą, kad vedybinės sutartys labiausiai paplitusios tarp pasiturinčių ir jau nebe pirmą kartą besituokiančių asmenų. Tačiau vėlgi, tyrimai parodė, kad vedybines sutartis sudaro jauni (26–32 m.), pirmą kartą besituokiantys asmenys.²⁹ Detaliau apie Lietuvoje egzistuojančius statistinius duomenis apie vedybų sutartis sudarančius asmenis bus kalbama šio darbo skyriuje „Vedybų sutarties subjektai ir atstovavimo galimybės“.

Taigi vedybų sutartimi sutuoktiniai gali pakeisti įstatymu nustatytą jų turto teisinį režimą ir numatyti jiems priimtina turto teisinį režimą. Tačiau sutarties laisvės principas vedybų sutarties kontekste yra siauresnis negu sudarant paprastą sandorį. Įstatymų leidėjas vedybų sutartyje leidžia

²⁹ Hanafi R. Top Age Brackets for Prenuptial Agreements. <http://lawblog.legalmatch.com/2009/03/27/top-age-brackets-for-prenuptial-agreements> prisijungimo laikas 2009-06-11.

sutuoktiniams numatyti, kad turtas, įgytas ir iki santuokos sudarymo, ir gyvenant santuokoje, yra kiekvieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė (visiško atskirumo teisinis režimas); kiekvieno sutuoktinio iki santuokos įgytas ir asmenine nuosavybe esantis turtas tampa jų bendrąja jungtine nuosavybe (visiško bendrumo teisinis režimas); taip pat turtas, įgytas susituokus, yra bendroji dalinė nuosavybė.

Kaip jau buvo minėta, sutarties laisvės principas vedybų sutarčių institute siauresnis negu sudarant bet kokią kitą sandorį. CK numato sutuoktiniams galimybę pasirinkti šiuos turto teisinius režimus:

1. Turtas, įgytas tiek iki santuokos, tiek gyvenant susituokus, yra kiekvieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė. Tai reiškia, kad esant susituokus, kiekvieno sutuoktinio įgytas turtas bus asmeninė jo nuosavybė ir jis galės ją naudoti, valdyti ir disponuoti ja savo nuožiūra. Iki santuokos įgytas turtas taip pat išliks asmenine nuosavybe. Sutuoktiniams pasirinkus asmeninės nuosavybės teisinį režimą, sutuoktiniai išvengia būtinybės sudaryti sandorius tik turėdami kito sutuoktinio įgaliojimą ar sutikimą. Taip pat išvengiama ir turto dalybų skyrybų atveju, kadangi bendro turto neatsiranda.³⁰ Vis dėlto net ir pasirinkę asmeninės nuosavybės turto teisinį režimą, sutuoktiniai negalės išvengti tų asmeninio turto ribojimų, kuriuos nustato imperatyvios CK normos, reglamentuojančios šeimos turto teisinį statusą.

2. Turtas, kiekvieno sutuoktinio įgytas iki santuokos ir esantis jų asmeninė nuosavybė, po santuokos įregistravimo tampa jų bendrąja jungtine nuosavybe. Šiuo atveju sutuoktiniai sukurs vadinamąjį visiško bendrumo turto teisinį režimą, todėl prieš sudarant santuoką įgytas turtas irgi bus laikomas bendrąja jungtine nuosavybe. Visiško bendrumo principas reiškia, kad kiekvienas sutuoktinis turi lygias teises bendrą turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti. Ši nuostata kyla iš pačios bendrosios nuosavybės esmės ir sutuoktinių lygiateisiškumo principo, kuris nesuteikia nė vienam sutuoktiniui daugiau teisių į bendrą turtą, negu jų turi kitas. Taigi sutuoktinių bendro turto dalys yra lygios ir tokį turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti abu sutuoktiniai turi vienodas teises. Šis režimas skiriasi nuo įstatyme nustatyto riboto bendrumo turto teisinio režimo tuo, kad bendrąja jungtine nuosavybe bus laikomas ne tik susituokus įgytas, bet ir prieš sudarant santuoką sutuoktinių turėtas turtas. Kalbant apie šį turto teisinį režimą svarbu paminėti, kad bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe tampa iki santuokos turėtas asmeninis sutuoktinių turtas, o apie susituokus įgytą turtą nekalbama. Civilinio kodekso komentaro autorių nuomone, tai būtų galima paaiškinti tuo, kad susituokus įgyto turto bendrosios jungtinės nuosavybės teisinis režimas yra nustatytas CK 3.87 str. Taigi šiuo atveju

³⁰ Čaplinskienė E. Vedybų sutartys notarinėje praktikoje//Notariatas, 2007, Nr. 3. P. 51.

sutuoktiniai gali praplėsti bendrosios jungtinės nuosavybės teisinio režimo taikymą turtui, įgytam prieš sudarant santuoką, taip pat nustatyti tam tikrus bendrosios jungtinės nuosavybės režimo taikymo ypatumus.³¹ Panašios nuomonės laikosi ir V. Mikelėnas, teigdamas, kad sutuoktinių bendraja jungtine nuosavybe nuo vedybų sutarties įsigaliojimo tampa kiekvieno sutuoktinio iki santuokos turėtas asmeninis turtas, taip pat turtas, kurį sutuoktiniai įgis ateityje gyvendami susituokę.³² Kaip jau buvo minėta, CK 3.104 str. 1 d. 2 punkte nekalbama apie sutuoktinių turtą, kurį jie įgis ateityje. Sistemiškai aiškinant CK normas, sutuoktiniams galios CK 3.89 str. 1 d. 2 punktas, kuriame nustatyta, kad asmenine sutuoktinių nuosavybe yra laikomas sutuoktiniui dovanotas ar jo paveldėtas turtas po santuokos sudarymo, jeigu dovanojimo sutartyje ar testamente nėra nurodyta, kad turtas perduodamas bendrojon jungtinėn sutuoktinių nuosavybėn. Pasirinkti visiško bendrumo turto teisinį režimą, vien taikant CK 3.104 str. 1 d. 2 p. neįmanoma.

Kita problema kyla analizuojant CK 3.105 str. 2 dalį, numatančią, kad negalioja vedybų sutarties sąlygos, kurios keičia turto, kuris yra vienos sutuoktinio asmeninė arba jų bendroji jungtinė nuosavybė, teisinį režimą, jeigu sutuoktiniai yra pasirinkę turto bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą. Tai reiškia, kad pasinaudoję CK 3.104 str. 1 d. 2 punkte suteikta galimybe ir pasirinkę turto bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą, sutuoktiniai negali išvengti CK 3.98 str. nustatytų nuostatų. O jeigu ir bandytų jų išvengti, t. y. CK 3.104 str. 1 d. 2 punkto nuostatą įtrauktų į vedybų sutartį, minėta nuostata, remiantis CK 3.105 str. 1 d. 2 punktu, turėtų būti laikoma negaliojančia. Taigi šiuo atveju įstatyme aiškiai matyti tam tikrų jo nuostatų prieštaravimai, apsunkinantys CK normų taikymą, sudarant vedybų sutartis.

3. Turtas, įgytas susituokus, yra bendroji dalinė sutuoktinių nuosavybė. Įstatymas apibrėžia, kad bendrosios dalinės nuosavybės teisė yra, kai bendrosios nuosavybės teisėje nustatytos kiekvieno savininko nuosavybės teisės dalys. Taigi bendrosios dalinės nuosavybės teisinis režimas leidžia atsižvelgti į kiekvieno sutuoktinio indėlį įgyjant bendrą turtą. Susitardami taikyti bendrosios dalinės nuosavybės teisinį režimą, sutuoktiniai turėtų aiškiai nurodyti, kokiam turtui (visam ar tam tikrų rūšių) jis bus taikomas ir numatyti aiškias dalis ar bent jų nustatymo taisykles.

Taigi, įstatymų leidėjas pateikia galimo pasirinkti sutuoktinių turto teisinio režimo sąrašą, tačiau sutuoktiniai savo turtui nebūtinai privalo taikyti tik vieną iš jų. CK 3.104 str. 2 d. numatyta galimybė turtui taikyti ir mišrų teisinį režimą, derinant aukščiau išvardytų turto teisinių režimų

³¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 219.

³² Mikelėnas V. Šeimos teisė. – Vilnius: Justitia, 2009. P. 292.

privalumus. Be to, vedybų sutartyje numatytas teisinis turto režimas gali būti taikomas ne visam turtui, o tam tikrai jo daliai ar konkrečioms daiktams. Turtui, nepatekusiam į vedybų sutarties reglamentavimo sritį, galios įstatyme nustatytas bendrosios jungtinės nuosavybės teisinis režimas. Mišrus turto teisinis režimas gali būti įtvirtintas jau pačioje vedybų sutartyje, numatant, kad skirtingam turtui bus taikomas konkrečių rūšių teisinis režimas.

Be to, atkreiptinas dėmesys, kad sutuoktiniams vedybų sutartyje leidžiama nustatyti tiek esamo, tiek būsimo turto teisinį režimą.³³ Galimybė nustatyti būsimo turto teisinį režimą turi didelę praktinę reikšmę, kadangi priešingu atveju visam turtui, kurį sutuoktiniai įgytų sudarę vedybų sutartį, būtų taikomas ne sutartyje, bet įstatyme nustatytas teisinis režimas.

Atkreiptinas dėmesys, kad, jeigu vedybų sutartimi pakeičiamas esamo nekilnojamojo daikto teisinis režimas ir vedybų sutartis įregistruota teisės aktų nustatyta tvarka, sutuoktiniai gali kreiptis į Nekilnojamojo turto registrą ir prašyti pakeisti įregistruoto daikto teisinį režimą. Tačiau kyla klausimas, ar vedybų sutartimi keičiant jau esamo nekilnojamojo daikto teisinį režimą, reikalinga Nekilnojamojo turto registro tvarkytojo išduodama pažyma sandoriui apie įregistruotus nekilnojamuosius daiktus ir daiktines teises į juos, šių teisių suvaržymus ir juridinius faktus. Įstatyme turėtų būti numatyta, kad, jeigu vedybų sutartyje nurodomas konkretus nekilnojamas daiktas, ir yra keičiamas jo teisinis režimas, notariui, tvirtinančiam vedybų sutartį, reikėtų pateikti minėtą pažymą.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 24 straipsnio 2 dalis draudžia vedybų sutartimi keisti turto, įgyto iki Civilinio kodekso įsigaliojimo, teisinį režimą. Ši nuostata taikoma sutuoktinių turtui, kuris buvo įgytas iki 2001 m. liepos 1 d. Vadinasi, minėtam turtui bus taikomas Santuokos ir šeimos kodekso, galiojusio iki 2001 m. birželio 30 d., normos. Nors iki dabartinio CK įsigaliojimo teisės aktuose nebuvo numatytas vedybų sutarčių institutas, tačiau sutuoktiniai pagal bendrąsias civilines normas ir sutarties laisvės principą tokio pobūdžio sutartį galėjo sudaryti, taip išspręsdami teisinės spragos egzistavimo problemą, nes imperatyvaus draudimo sudaryti tokias sutartis nebuvo.

Taigi vedybų sutarties objektu gali būti tik sutuoktinių turtiniai santykiai. Santykiai, nepatenkantys į turtinių santykių kategoriją, negali būti vedybų sutarties objektu. Pasirinkdami jų interesus geriausiai tenkinantį turto teisinį režimą, sutuoktiniai gali susitarti tiek dėl esamo, tiek dėl būsimo turto režimo. Sutuoktinių turto teisinio režimo sąrašas pateikiamas CK 3.104 str., tačiau numatyta galimybė derinti įvairius turto teisinio režimo privalumus.

³³ Čivilytė-Gylienė V. Trumpas šeimos teisės vadovas. – Vilnius: Eugrimas, 2006. P. 89.

3.2. Vedybų sutarties subjektai ir atstovavimo galimybės

Vedybų sutartį gali sudaryti ne bet kurie asmenys, o tik specialūs subjektai – sutuoktiniai arba asmenys, ketinantys sudaryti santuoką. Sutuoktiniai – tai vyras ir moteris, savo santuoką įregistravę teisės aktų nustatyta tvarka. Santuoką leidžiama sudaryti asmenims, kurie santuokos sudarymo dieną yra aštuoniolikos metų, nesudarę kitos santuokos ar neįregistravę partnerystės bei nesantys artimais giminaičiais. Vyrų ir moterų santuokinis amžius yra vienodas. Jis siejamas su pilnametyste tiek dėl moralinių, medicininių sumetimų, tiek dėl teisinių priežasčių. Sulaukęs 18 metų, asmuo tampa pilnamečiu t. y. įgyja visišką civilinį veiksnumą (CK 2.5 str.). Plačiau apie santuoką bus kalbama šio darbo skyriuje „Povedybinių sutarčių samprata“. Būtina atkreipti dėmesį, kad įstatymų leidėjas, kalbėdamas apie dviejų rūšių vedybų sutartis sudarančius asmenis, vartoja sąvoką „sutuoktiniai“, tačiau pabrėžtina, kad ikivedybinę sutartį sudaro ne sutuoktiniai, o ketinantieji tuoktis. Pažymėtina, kad CK nepateikia apibrėžimo, kas yra ketinantieji susituokti asmenys, ir todėl vedybų sutarties apibrėžime sutuoktiniai be pagrindo laikomi dar nesusituokę. Atsižvelgiant į tai, CK 3.101 str. turėtų būti tikslinamas.

Išanalizavus Centrinės hipotekos įstaigos duomenis apie 2006 m., 2007 m. ir 2008 m. vedybų sutartis sudarančiuosius asmenis, buvo nustatyta, kad asmenys, kuriems yra iki 20 m., vedybų sutarčių sudaro labai mažai, sutarčių skaičius neženkliai pakilo tik 2008 m. Santykinai mažai vedybinių sutarčių sudaro ir asmenys, vyresni kaip 61 m., tačiau verta paminėti, kad tokių vedybų sutarčių iniciatoriai yra vyrai. Daugiausia vedybų sutarčių sudaro asmenys nuo 31 m. iki 40 m. Manytina, kad šie asmenys jau yra sudarę santuoką, turi stabilų pragyvenimo pagrindą, nuolatinį pajamų šaltinį, todėl siekia detaliau apibrėžti savo tarpusavio turtinius santykius. Vedybų sutarčių sudarymo iniciatoriai ir šitoje grupėje, kaip ir grupėje nuo 41–50 m., yra vyrai. Darytina išvada, kad labiau suinteresuoti savo šeimos turtinių santykių aiškesniu reglamentavimu yra vyrai. Priešingai yra 21–30 m. amžiaus grupėje. Čia vyrauja moterys. Tai galima būtų paaiškinti tuo, jog mažesnes pajamas Lietuvoje gauna moterys.³⁴ Be to, moterų užimtumas Lietuvoje yra mažesnis negu vyrų (2008 m. tiriamojo amžiaus grupėje siekė tik 5,3 proc).³⁵ Taigi moterų galimybės įsitvirtinti gyvenime yra sudėtingesnės. Taip pat kita aplinkybė

³⁴ Statistikos departamento, Vyrų ir moterų vidutinis darbo užmokesčio duomenys. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1304> prisijungimo laikas 2009-05-13.

³⁵ Statistikos departamento, Gyventojų užimtumo tyrimo duomenys. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3030905&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSIId=7642&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=> prisijungimo laikas: 2009-05-12.

galėtų būti tai, jog rimtai apsisprendžia kurti šeimą ir prisiimti atitinkamus įsipareigojimus vyrai, vyresni kaip 30 m. Taip pat iš pateiktų duomenų (žr. 1 lentelė) matyti, kad 2008 m. sudariusių vedybų sutartis asmenų skaičius (visose amžiaus grupėse) buvo didžiausias. Manytina, kad šis skaičius ir ateityje turėtų didėti. Visuomenės informavimo priemonės³⁶ formuoja nuomonę, kad vedybų sutartys skirtos tik turtingiems žmonėms, tačiau pastebima, kad vedybų sutartis sudaro ir visai jauni, bet žvelgiantys į ateitį, ketinantys įsigyti turto ir siekiantys jį apsaugoti jauni sutuoktiniai. Taip pat dažnai – savo verslą turintys asmenys bei sutuoktiniai, sudarantys ne pirmąją santuoką. Taip pat verta paminėti, kad vedybų sutartis priimtinausia žmonėms, kurie jau kartą išsiskyrė bei besituokiantiems pirmą kartą ir neatmetantiems savo gyvenime skyrybų galimybės. Pastarieji paprastai jau iš anksto yra numatę, kad neištikimybės savo antrajai pusei negalėtų atleisti, todėl tokiu atveju, lyg apsitrausdami, jie sudaro vedybų sutartis.

1 lentelė. Asmenys, sudarę vedybų sutartis, pagal lytį ir amžių (2006–2008 m.)

Amžius	2006 m.		2007 m.		2008 m.	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
Iki 20 m.	1	3	0	0	2	3
21–30 m.	114	179	139	211	156	249
31–40 m.	196	168	226	210	266	237
41–50 m.	101	93	153	120	164	119
51–60 m.	56	34	59	49	50	42
Daugiau nei 61 m.	20	11	23	10	23	11

Reikėtų aptarti ir ribotai veiksnų bei neveiksnų asmenų galimybę sudaryti vedybinę sutartį. Civilinis kodeksas šiuo atžvilgiu nėra visiškai aiškus. Viena vertus, CK 3.102 straipsnio 4 dalyje nurodoma, kad ribotai veiksniam asmeniui, norinčiam sudaryti vedybų sutartį, reikalingas rašytinis jo rūpintojo leidimas. Tokia nuostata atitinka bendruosius sandorių sudarymo reikalavimus. Tačiau minėta norma kalba tik apie ribotai veiksnų sutuoktinį. Vadinasi, ribotai veiksnus asmuo, kaip ir nepilnametis, galėtų sudaryti tik poverdybinę sutartį. Tokia pozicija, anot M. Cvelich, būtų neteisinga dėl kelių priežasčių. Pirmą, ribotai veiksnus asmuo, skirtingai nuo nepilnamečio, gali tuoktis be apribojimų,

³⁶ Murauskaitė A. Vedybų sutartis – užuovėja nuo skyrybų audrų//Lietuvos rytas, 2009 m. sausio 20 d., Nr. 17.

todėl, taikant principą *habilis ad nuptias*, draudimas jam sudaryti ikivedybinę sutartį būtų nelogiškas. Antra, skirtingai nuo nepilnamečio, ribotai veiksnas asmens santuoka nepanaikina jo veiksnumo apribojimo, taigi jo teisinė padėtis sandorių sudarymo prasme nesikeičia (greičiausiai šią aplinkybę ir siekia pabrėžti CK 3.102 str. 4 d.). Trečia, CK nuostata dėl riboto veiksnas asmens galėjimo sudaryti vedybų sutartį nėra tokia kategoriška, kaip nepilnamečio atžvilgiu, todėl akivaizdžiai egzistuoja galimybė vadovautis bendromis normomis dėl sandorių sudarymo ir pripažinti ribotai veiksniam asmeniui teisę sudaryti ikivedybinę sutartį.³⁷

Reikėtų atskirai aptartį įstatymų leidėjo CK 3.244 str. numatytą nuostatą t. y. neveiksnas ar ribotai veiksnas asmens turtą ir jo duodamas pajamas globėjas ar rūpintojas turi naudoti išimtinai neveiksnas ar ribotai veiksnas asmens interesais. Sandoriams, kurių suma didesnė nei penki tūkstančiai litų, sudaryti yra reikalingas išankstinis teismo leidimas, o išankstinis teismo leidimas reikalingas visais atvejais, jeigu globėjas nori parduoti, dovanoti ar kitokiu būdu perleisti globotinio nekilnojamąjį daiktą ar daiktines teises, jį išnuomoti, perduoti neatlygintinai naudotis, įkeisti ar kitokiu būdu suvaržyti teises į nekilnojamąjį daiktą ar daiktines teises, taip pat sudaryti bet kokią kitą sandorį, jeigu dėl šio sandorio globotinio turtas sumažėtų ar būtų perleistas ar suvaržytos globotinio daiktinės teisės. Atsižvelgiant į tai, kad vedybų sutartyse šalys dažniausiai susitaria dėl nekilnojamojo turto teisinio režimo bei kitų turtinių dalykų, manytina, kad teismo leidimo reikalavimas turėtų būti visada taikomas ribotai veiksniam asmeniui, norinčiam sudaryti vedybų sutartį, kadangi rūpintojas kai kada gali ir neįvertinti vedybų sutarties rizikos.

Skirtingai nuo ribotai veiksnas asmens, neveiksnas asmuo neturi teisės sudaryti santuoką, todėl suteikimas jam teisės sudaryti ikivedybinę sutartį būtų beprasmiškas. Tačiau, jeigu asmuo pripažįstamas neveiksnis jau po santuokos sudarymo, ar gali jo globėjas sudaryti jo vardu vedybų sutartį su kitu veiksnis sutuoktiniu? Nors užsienio literatūroje tokia galimybė pripažįstama, tačiau atsakymas turėtų būti neigiamas. CK 3.240 straipsnio 2 dalis nustato globėjo teisę sudaryti globotinio vardu visus būtinus sandorius. Anot M. Cvelich, abejotina, kad vedybų sutartis priskirtina prie tokių sandorių.³⁸ Tačiau neatmetama turėtų būti galimybė neveiksniam asmeniui leisti sudaryti vedybų sutartį, gavus teismo leidimą.

Neturi teisės laisvai sudaryti vedybų sutartis ir asmuo, teismo sprendimu pripažintas ribotai veiksnis, kadangi tai gali turėti neigiamų padarinių jo turtiniams interesams. Toks asmuo turi gauti

³⁷ M. Cvelich. Vedybų sutarties vieta sutarčių sistemoje//Jurisprudencija, 2002, Nr. 28(20). P. 146.

³⁸ Ten pat.

rašytinį rūpintojo sutikimą sudaryti vedybinę sutartį, tačiau sutikimo negavus, leidimą gali duoti teismas.

Pastaruoju metu itin aktualus tampa užsienio piliečio, kaip vedybų sutarties šalies, klausimo teisinis interpretavimas. Kai sudaroma vedybų sutartis, turinti užsienio elementą, t. y. viena iš sutarties šalių yra kitos šalies pilietis, jų turtiniams santykiams taikoma teisė nustatoma pagal CK 1.28 str. 2 d., kuri suteikia šalims galimybę susitarimu pasirinkti vedybų sutarčiai taikytiną teisę. Šis principas nėra absoliutus ir šalių pasirinkimas ribojamas trimis pagrindinėmis galimybėmis. Šalys, sudarydamos vedybų sutartį turto teisiniu režimui, gali pasirinkti:

1. valstybės, kurioje yra arba bus nuolatinė gyvenamoji vieta, teisę;
2. valstybės, kurioje sudaryta santuoka, teisę;
3. valstybės, kurios piliečiu yra vienas sutuoktinis, teisę.

Šiuo atveju būtų galima paanalizuoti atvejį, kai, pavyzdžiui, Vokietijos Federacinės Respublikos pilietis Vokietijoje susituokia su Lietuvos Respublikos piliete. Sutuoktiniai Lietuvoje įregistruoja Lietuvoje sudarytą vedybų sutartį bei numato bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės teisinį režimą tiek esamam, tiek būsimam turtui. Taip pat numato, kad vedybų sutarčiai bus taikoma Vokietijos Federacinės Respublikos teisė. Atsiradus galimybei, pora dirbti ir gyventi išvyksta į Latviją. Šioje šalyje sutuoktiniai įsitvirtina, įgyja nekilojamojo turto. Gyvendami Latvijoje sutuoktiniai nusprendžia pakeisti turto teisinį režimą. Kadangi sutuoktiniai nusprendė keisti vedybų sutartį gyvendami Latvijoje, remiantis CK 1.28 str. 5 d., sutuoktinių susitarimui dėl turto teisinio statuso pakeitimo bus taikoma tokio pakeitimo metu esančios sutuoktinių nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teisė. Tačiau po kiek laiko, santykiams pablogėjus, sutuoktiniai kreipiasi į teismą dėl skyrybų proceso iniciavimo. Kyla klausimas, kaip reguliuojami ir kaip turėtų būti sprendžiami sutuoktinių turtiniai santykiai? Visų pirma sutuoktiniai vedybų sutartį sudarė pagal Lietuvos Respublikoje galiojančius teisės aktus, būtent šioje valstybėje sutartis buvo įregistruota. Tačiau pasinaudojant CK 1.28 str. 2 dalimi, sutuoktiniai nusprendė, kad turtiniams jų santykiams bus taikomos Vokietijos Federacinės Respublikos teisinis reglamentavimas, o tam tikri vedybų sutarties pakeitimai, susiję su turto teisiniu statusu, padaryti pagal Latvijos teisę. Taigi nors sutuoktinių bendro gyvenimo epizodai susiję su įvairiomis užsienio šalimis, jų pasirinktas sutartinis turtinių santykių režimas aiškiai apibrėžia, kad turtiniams santykiams yra taikomas Vokietijos Federacinės Respublikos teisinis reguliavimas, tačiau CK 1.28 str. 5 d. yra specialioji norma, reglamentuojanti taikytinos teisės klausimus, kai sutuoktiniai sudaro naują arba pakeičia jau galiojančią vedybų sutartį, tačiau tokiam susitarimui taikytinos teisės klausimų neaptaria. Tokiu atveju sutuoktinių susitarimui taikoma bendros jų nuolatinės

gyvenamosios vietos keičiant turto teisinį statusą teisė. Taigi visiškai nesvarbu, kurioje iš minėtų valstybių bus pradėtas skyrybų procesas, kadangi sutuoktinių turtiniams santykiams taikytina teisė jau pasirinkta. Tokiu atveju šioje skyrybų byloje įvairiems epizodams bus taikomas skirtingų šalių teisinis reguliavimas, tačiau turtiniams santykiams – Vokietijos Federacinės Respublikos teisinės sistemos normos (jeigu ir po vedybų sutarties pakeitimo sutuoktiniai nurodė būtent šios valstybės teisę). Taigi matyti, kad vedybų sutartis ne tik leidžia išvengti įstatyminio sutuoktinių turtinių santykių reguliavimo, tačiau ir suteikia galimybę pasirinkti vedybų sutarčiai taikytiną teisę.

Būtina pažymėti, kad sutuoktinių vedybinis susitarimas galioja, jeigu atitinka jų pasirinktos valstybės ar susitarimo sudarymo vietos valstybės teisės reikalavimus. Tokio susitarimo galiojimo klausimas bus sprendžiamas pagal tos valstybės teisės normas, nustatančias imperatyvius reikalavimus vedybų sutarties formai ir turiniui. Tačiau giliau analizuojant vedybų sutartis su užsienio elementu, kyla pagrįstas klausimas, kurioje valstybėje sudarytoji vedybų sutartis turėtų būti registruojama? Jeigu vedybų sutartis yra sudaroma ne Lietuvos Respublikoje, ar toks susitarimas galėtų būti registruojamas Lietuvos Respublikos centrinėje hipotekos įstaigoje? Susiduriama su tokia problema, kai užsieniečiai atvyksta į Lietuvą ir nori įregistruoti užsienio valstybėje sudarytą, notaro nepatvirtintą, vedybų sutartį. Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos teisinį reglamentavimą, vedybų sutartis turi būti patvirtinta notaro. Taigi neišpildžius šios sąlygos, užsienio valstybėje sudaryta sutartis Lietuvos Respublikos centrinės hipotekos įstaigoje nebus registruojama.

Teisinėje literatūroje keliamas klausimas, ar vedybų sutartis gali būti sudaroma per atstovus. Ši sutartis, kaip ir kiekviena sutartis, yra juridinis dokumentas, pasirašytas abiejų šalių. Paprastą sutartį gali pasirašyti šalių atstovai, turį tam įgaliojimą.³⁹ Vieni autoriai (R. F. Cochran. ir R. M. Ackerman) laikosi nuomonės, kad vedybų sutartis yra asmeninė ir gali būti sudaroma tik tarp konkrečių asmenų. CK 2.132 str. 1 d. numatyta, kad asmenys turi teisę sudaryti sandorius per atstovus, išskyrus tuos sandorius, kurie dėl savo pobūdžio gali būti asmenų sudaromi tiktai asmeniškai. Vedybų sutartis yra asmeninė ir gali būti sudaroma tik tarp konkrečių asmenų. Vedybų sutartis reglamentuoja ir sutuoktinių turtinius santykius, o jie glaudžiai susiję su asmenine sutuoktinių veikla, kuri, pavyzdžiui, bendras šeimos ūkio tvarkymas ir abiejų šalių lėšų šiam reikalui paskirstymas, yra nustatyta ir įstatymu.⁴⁰ Todėl vienos ar abiejų šalių atstovai negalėtų kompetentingai ir tinkamai spręsti paminėtų klausimų. Pažymėtina, kad Latvijos Respublikos civilinio kodekso 115 str. imperatyviai nurodyta, kad asmenų,

³⁹ I. Kudinavičiūtė. Sutuoktinių, sugyventinių ir gyvenant skyrium turto teisinis režimas pagal vedybų sutartį//Justitia, 2001, Nr. 6.(36) P. 20.

⁴⁰ Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. – Vilnius: Justitia, 2006. P. 168.

sudarančių vedybų sutartis, negali pakeisti įgaliotiniai. Šios sutartys sudaromos notarine tvarka vienu metu dalyvaujant abiem ketinantiems sudaryti santuoką asmenims ar sutuoktiniams. O jeigu sudarantieji santuoką yra nepilnamečiai, taip pat turi dalyvauti jų įstatyminiai atstovai.⁴¹

Kiti autoriai (K. Standley, A. J. Coriden), vis dėl to nemato didesnio skirtumo tarp įprastų komercinių sandorių ir vedybų sutarties, ir pripažįsta galimybę ją sudaryti per atstovą. S. N. Bondovo manymu, vedybų sutarties sudarymas per atstovą esant tinkamai informintam įgaliojimui, kuriame nurodytos pagrindinės vedybų sutarties sąlygos, yra visiškai priimtinas, nes sandoris yra turtinio pobūdžio.⁴²

Atkreiptinas dėmesys, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose viena iš esminių vedybų sutarties sąlygų yra tai, jog susitarimas turi būti pasirašytas abiejų šalių asmeniškai, o ne, pavyzdžiui, advokatų ar kitų asmenų pagal įgaliojimą.⁴³ Vadinasi, minėtoje šalyje atstovavimas sudarant vedybų sutartis ar jas keičiant nėra numatytas. Atstovavimo galimybė nenumatyta ir Dž. Britanijoje teisinėje sistemoje sudarant, keičiant ar nutraukiant tokio pobūdžio sutartis.

Taigi atstovavimo negalimumas sudarant ar keičiant vedybų sutartis yra pagrįstas ribojimas, kadangi šios sutartys yra priskirtinos prie asmeninio pobūdžio sutarčių, o įstatymas imperatyviai reglamentuoja, kad sandoriai, kurie dėl savo pobūdžio gali būti asmenų sudaromi tik asmeniškai, turi būti sudaromi asmeniškai. Šiai sutarčiai būdingas specialus subjektų ratas, kur šalis sieja ne tik turtinio pobūdžio, bet ir asmeniniai šeiminiai santykiai. Ši sutartis turi savo specifiką ir glaudžiai susijusi su sutuoktinių statusu. Todėl būtų tikslinga CK įtvirtinti nuostatą, numatančią, kad vedybų sutartį turi teisę sudaryti sutuoktiniai, taip pat ir asmenys, ketinantys tuoktis.

3.3. Sąlygos vedybų sutartyse

Kalbant apie vedybų sutarčių sudarymo ypatumus, sutuoktinių turto teisinio režimo nustatymas nėra vienintelis dalykas, kurį sutuoktiniai gali nustatyti vedybų sutartyje. Pats vedybų sutarties apibrėžimas nurodo, kad vedybų sutartis – tai susitarimas dėl turtinių teisių ir pareigų. Plečiamai aiškinant šį teiginį pažymėtina, kad sutuoktiniai vedybų sutartyje gali nustatyti teises ir pareigas, susijusias su turto tvarkymu, tarpusavio išlaikymu, dalyvavimu tenkinat šeimos reikmes ir

⁴¹ Latvijos Respublikos civilinis kodeksas. http://www.tiesas.lv/files/ties_darb_reg_norm_akti/civillikums.pdf prisijungimo laikas 2009-10-20.

⁴² Пчелинцева Л. М. Семейное право России. – Москва: Норма, 2001. P. 88.

⁴³ Postnuptial agreements in The United States. http://en.wikipedia.org/wiki/Postnuptial_agreement prisijungimo laikas 2009-09-30.

turint išlaidų, taip pat turto padalijimo būdą ir tvarką, jei santuoka nutraukiama, ir kitus klausimus, susijusius su turtais sutuoktinių tarpusavio santykiais.

Taigi sąlyga laikytina tokia aplinkybė, kuri turi atsirasti ateityje, ir sutarties šalys nežino, ar ji atsiras ar ne. Vedybų sutarties sąlygos gali būti įvairios: vaiko gimimas gali būti laikomas atidedamąja sąlyga, darbo ar tam tikrų pajamų netekimas gali būti traktuojamas kaip naikinamoji vedybų sutarties sąlyga, tačiau bet kuriuo atveju sąlygos turi būti teisėtos. Šalys negali nustatyti tokių sutarties sąlygų, kurias draudžia imperatyviosios teisės normos, taip pat, kurios prieštarauja viešajai tvarkai ar gerai moralei. Nors šeimos teisinių santykių reguliavimo liberalizmas CK yra akivaizdus, valstybės bei visuomenės, t. y. viešasis interesas šioje srityje lieka klasikinis.⁴⁴ Kadangi įstatymų leidėjas siekia apsaugoti potencialiai silpnesnio sutuoktinio bei trečiųjų asmenų, o ypač vaikų, teises, sutarties laisvės principo tyrinys yra siauresnis, lyginant su kitomis civilinėmis sutartimis. Visų pirma šalių susitarimu nustatomos sąlygos negali prieštarauti imperatyvioms teisės normoms, viešajai tvarkai bei gerai moralei. Sutuoktiniai privalo suderinti individualias teises su visuomeninio gyvenimo reikalavimais. Šalys negali nustatyti daugiau sutuoktinių turto teisinio režimo pakeitimo alternatyvų, nei tai numato CK, kuriame imperatyviai yra reguliuojamas vedybų sutarties turinys (CK 3.105 str.). Lietuvoje sutuoktinių sudarytoms vedybinėms sutartims yra būdinga tai, jog jose šalys daugiausia susitaria dėl sutuoktiniam priklausančio turto asmeninės nuosavybės teisinio režimo ir taip išvengia įstatyminio teisinio režimo.

Susitarimas dėl turto tvarkymo gali apimti sąlygas, numatančias, kaip sutuoktiniai naudosis bendru ar vienam iš jų priklausančiu turtu, kokiū būdu vienas sutuoktinis bus informuojamas apie kito sutuoktinio sudaromus sandorius, kuriems nereikia specialaus rašytinio sutikimo, ir pan.

Susitardami dėl tarpusavio išlaikymo, sutuoktiniai iš esmės gali nustatyti tik papildomas jo garantijas, kurios nenumatytos įstatyme, nes vedybų sutarties sąlygos, ribojančios ar atimančios iš vieno iš sutuoktinių teisę į išlaikymą, būtų laikomos negaliojančiomis. Pavyzdžiui, sutartyje galima numatyti, kad tas sutuoktinis, kuris dėl šeimos interesų atsisakys savo profesijos ar aukštojo išsilavinimo, santuokos nutraukimo atveju gaus reikalingą išlaikymą, būtiną tam, kad turėtų galimybę pasivyti laiką ir reabilituotis profesine prasme.⁴⁵

Esant šiandieninei ekonominei situacijai bei dideliame nedarbe, galima būtų numatyti ir bedarbio sutuoktinio išlaikymą, ypač jei jis dėl šeimyninių aplinkybių neturėjo galimybės įsigyti paklausios profesijos.

⁴⁴ M. Cvelich. Vedybų sutarties vieta sutarčių sistemoje//Jurisprudencija, 2002, Nr. 28(20). P. 146.

⁴⁵ Adomavičius V. Vedybų sutartis. – Vilnius: Mūsų saulužė, 2002. P. 44.

Sutuoktinių susitarimas dėl dalyvavimo tenkinat šeimos reikmes ir turint išlaidų turėtų būti viena iš svarbių vedybų sutarties sąlygų. Šiuo atveju būtų galima konkretinti, kokios išlaidos ir kokiomis dalimis yra apmokamos vieno iš sutuoktinių.⁴⁶

Sutuoktiniai vedybų sutartyje taip pat gali reguliuoti turto tvarką, jeigu santuoka nutraukiama. Atkreiptinas dėmesys, kad sutarties sąlygos, reglamentuojančios turto padalijimą, negali iš anksto nustatyti nelygių bendrosios jungtinės nuosavybės dalių, nes toks susitarimas prieštarautų sutuoktinių lygiateisiškumo principui ir būtų laikomas negaliojančiu. Tačiau pažymėtina, kad tuo atveju, kai sutarties sąlygų neatitikimas lygiateisiškumo principo bei vieno iš sutuoktinių nepalanki padėtis atsirado vėliau, sudarius sutartį, galima kalbėti tik apie sutarties sąlygų pakeitimą ar nutraukimą dėl pasikeitusių aplinkybių. Tačiau šiuo pagrindu pakeisti ar nutraukti sutartį gali tik abi šalys susitarimu arba teismo sprendimu. Kaip pavyzdys galėtų būti pateiktas Jungtinių Amerikos Valstijų teisinės praktikos pavyzdys. Vienas iš pagrindinių kriterijų, kuriais vadovaujasi šios šalies teismai, sprendami, ar vedybų sutartis galioja, yra jos sąlygų sąžiningumas. Kaip pažymėjo Niu Džersio valstijos Aukščiausiasis Teismas byloje *DeLorean v. DeLorean*, tam, kad vedybų sutartis būtų pripažinta sąžininga, ji nebūtinai turi būti „dora ir teisinga“. Net jei vienam sutuoktiniui pagal vedybų sutartį tenkanti nauda yra labai maža ar neproporcinga kito sutuoktinio gaunamai naudai, tačiau pirmasis pasirašė tokią sutartį laisva valia, nebūdamas suklaidintas dėl kito sutuoktinio materialinės padėties, vedybų sutartis galios. Svarbu, kad vienas iš sutuoktinių nebūtų paliekamas visai be turto, taip verčiamas elgetauti ar prašyti valstybės paramos.⁴⁷ Žinoma, šis teismo sprendimas vėliau susilaukė didelio atgarsio visuomenėje bei įvairių teisininkų vertinimų.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad vedybų sutartyje sutuoktinių teisės ir pareigos gali būti ribojamos tam tikru terminu. Kompleksiškai aiškinant ir taikant CK normas, terminas gali būti nurodomas kalendorine diena, metais, mėnesiais, savaitėmis, dienomis ar valandomis. Be to, terminas gali būti siejamas ir su įvykiu, kuris neišvengiamai įvyks. Pasibaigus terminui, atsiranda, pasikeičia ar baigiasi vedybų sutartyje numatytos sutuoktinių teisės ir pareigos. Galima situacija, kad sutuoktiniai, siekdami apsaugoti savo turtinius interesus, vedybų sutartyje numatys, kad pirmuosius penkerius metus santuokoje įgytas turtas bus asmeninė kiekvieno sutuoktinio nuosavybė, o praėjus penkeriems metams arba gimus kūdikiui visas sutuoktinių turimas turtas taps bendrąja jungtine nuosavybe. Šiuo atveju Civilinis kodeksas nepateikia atsakymo, kaip turtas tampa bendrąja jungtine nuosavybe. Kita problema – kreditorių teisėtų interesų apsauga. Kreditoriai nedisponuoja informacija apie skolininko šeimos

⁴⁶ Ten pat.

⁴⁷ Krause H. D. ir kt. *Family Law. Cases, Comments and Questions*. 3rd edition. – West Group, 2003. P. 56.

narius, jam nėra žinoma informacija, kada pasikeičia skolininko šeiminė padėtis, juo labiau Gyventojų registro tarnyba nėra viešas registras, kurio duomenys būtų prieinami visiems, todėl tam tikros sąlygos vedybų sutartyse yra akivaizdžiai pažeidžiančios kreditorių teises bei atimančios galimybę tas teises laiku apginti.

Taigi vedybų sutartyse gali egzistuoti įvairios sutuoktinių tarpusavio turtinius santykius reglamentuojančios sąlygos. Svarbu yra tai, kad jos neprieštarautų įstatymo normoms. Būtent sąlygos individualizuoja vedybų sutartį, daro ją išskirtine, tuo pačiu labiausiai sutuoktinių interesus ir poreikius atitinkančiu susitarimu.

3.3.1. Negaliojančios sąlygos

Vedybų sutartis yra specifinė, nes ją sudaro sutuoktiniai, kurių ekonominė, socialinė padėtis gali būti nelygiavertė. Todėl būtina užtikrinti, kad vedybų sutartimi nebūtų pažeistas lygiateisiškumo principas. Vedybų sutartis ar tam tikros jos sąlygos gali būti pripažintos visiškai ar iš dalies negaliojančiomis.

Visų pirma draudžiama sutartyje numatyti sąlygas, kurios prieštarauja imperatyvioms įstatymų normoms, gerai moralei ar viešajai tvarkai. Pavyzdžiui, užsienio valstybėse žinoma atveju, kai sutuoktiniai vedybų sutartyje įrašo sąlygą, kad žmona įsipareigoja nepastoti ir negimdyti vaikų, ir numato, jos atsakomybę (baudą) už tokios sąlygos pažeidimą. Toks susitarimas negalioja, nes pažeidžia ne tik viešąją tvarką ir gerą moralę, bet ir moters teises.⁴⁸

Negaliojančiomis vedybų sutartyse pripažįstamos sąlygos, kurios riboja sutuoktinių teisnumą ar veiksnumą. Pavyzdžiui, vedybų sutartimi negali būti nustatyta, kad vyras išlaiko darbingą žmoną su sąlyga, kad ji paliks darbą ir tvarkys tik namų ūkį, nes tai prieštarauja CK 2.6 str., kuris draudžia sudaryti sandorius, apribojančius civilinį teisnumą ir veiksnumą. Toks ribojimas galimas tik įstatyme numatytais atvejais.⁴⁹

Negalimos sutarties sąlygos, reglamentuojančios asmeninius neturtinius sutuoktinių santykius. Negalima, pavyzdžiui, įpareigoti sutuoktinius mylėti vienas kitą ar saugoti santuokinę ištikimybę, negalima nustatyti sutuoktiniui tam tikras buitines pareigas.⁵⁰

⁴⁸ Mikelėnas V. Šeimos teisė. – Vilnius: Justitia, 2009. P. 293.

⁴⁹ Adomavičius V. Vedybų sutartis. – Vilnius: Mūsų saulužė, 2002. P. 42-43.

⁵⁰ Ten pat.

Vedybų sutartyje sutuoktiniai negali nustatyti ar keisti asmeninių su savo vaikais susijusių teisių ir pareigų. Tėvų teises ir pareigas imperatyviai įtvirtina įstatymo normos. Santuokos nutraukimo bendru sutuoktinių susitarimu ar sutuoktinių gyvenimo skyrium atveju, vaikų priežiūros bei jų gyvenamosios vietos nustatymo klausimai turi būti sureguliuoti sutartyje dėl santuokos nutraukimo pasekmių ar gyvenimo skyrium pasekmių. Taigi vedybų sutartyje vienas sutuoktinis negali perduoti pareigos auklėti savo vaikus kitam sutuoktiniui, nes tokią pareigą turi abu tėvai.

Įstatymas draudžia riboti ar atimti sutuoktiniui (sutuoktiniam) teisę kreiptis į teismą savo pažeistoms teisėms ginti. Kiekvienas asmuo turi teisę kreiptis į teismą - tai Lietuvos Respublikos Konstitucijos garantuojama teisė. Todėl negalios vedybų sutarties sąlyga, pagal kurią sutuoktiniai įsipareigoja nesikreipti į teismą dėl santuokos nutraukimo, jeigu jie neturės nepilnamečių vaikų.

Negali būti keičiama ir turto paveldėjimo tvarka, numatyta įstatyme, nes tokie susitarimai peržengtų turtinių sutuoktinių tarpusavio santykių ribas ir galėtų neigiamai paveikti paveldėtojų interesus. Kyla klausimas, ar sutuoktiniai vedybų sutartyje gali nueiti taip toli ir nustatyti santuokoje įgyto ar priklausančio jiems asmeninės nuosavybės teise turto patvarkymus savo mirties atveju? Ar vedybų sutartis gali turėti testamento elementų, kaip tai yra, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose? Pažymėtina, kad atsakymas turėtų būti neigiamas, kadangi tvarkant bet kokius paveldėjimo klausimus Lietuvoje, reikia taikyti CK penktosios knygos normas. Pagal įstatymą, asmuo testamentinius patvarkymus turi teisę daryti tik specialiame dokumente – testamente. Be to, pagal CK 3.107 str., vedybų sutartis baigiasi nutraukus santuoką ar sutuoktiniam pradėjus gyventi skyrium. Sutuoktinio mirtis vedybų sutarčiai jokių teisinių pasekmių nesukuria. Todėl vedybų sutartimi apibrėžti turtinių teisių ir pareigų vieno iš sutuoktinių mirties atveju nėra teisinio pagrindo. Taigi, šiuo atveju Jungtinių Amerikos Valstijų teisinis vedybų sutarčių reglamentavimas yra platesnio pobūdžio, šalims leidžiantis susitarti ir dėl paveldėjimo klausimų.

Daugiausiai diskusijų kelia CK 3.105 str. 2 punktą, kuriame numatyta, kad vedybų sutarties sąlygos, kurios keičia turto, kuris yra vieno sutuoktinio asmeninė arba jų bendroji jungtinė nuosavybė, teisinį režimą, jeigu sutuoktiniai yra pasirinkę turto bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą. Ši nuostata reiškia, kad, jeigu sutuoktiniai vedybų sutartyje pasirenka bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą, jie negali pakeisti CK 3.88 str. ir 389 str. nuostatų. Pavyzdžiui, jie negali nustatyti, kad jų asmeninio naudojimo daiktai (avalynė, drabužiai, profesinės veiklos įrankiai) yra bendroji jungtinė nuosavybė.

Taip pat negalima pažeisti ir sutuoktinių bendrosios jungtinės nuosavybės lygių dalių principo. Ši norma taikoma, tik jeigu sutuoktiniai vedybų sutartyje pasirenka bendrosios jungtinės nuosavybės

teisinių režimą. Sutuoktiniai negali iš anksto numatyti aplinkybių, būsiančių dalijant bendrą turtą ir galėsiančių veikti turto dalių nustatymą, todėl būtina laikytis lygių dalių principo. Tiesa, nukrypimas nuo šio principo galimas įstatymo numatytu pagrindu, jei to reikalauja nepilnamečių vaikų interesai, vieno sutuoktinio sveikatos būklė ar jo turtinė padėtis ir kitos svarbios priežastys, bet ne sutarties pagrindu.

Sutuoktinių tarpusavio išlaikymo pareigą ir teisę į išlaikymą įtvirtina įstatymas (CK. 3.27, 3.72 str.). Šią teisę riboti gali taip pat tik įstatymas (CK 3.70 str. 1d.). Todėl sutuoktiniai neturi teisės vedybų sutartyje nustatyti sąlygas, kurios ribotų ar atimtų iš jų teisę į išlaikymą.⁵¹

Apibendrinant pasakytina, kad vedybų sutartyje nurodytos negalimos sąlygos turi būti laikomos niekinėmis, t. y. negaliojančiomis, nesvarbu, ar yra teismo sprendimas pripažinti jas tokiomis, ar ne. Įrašyta niekinė sąlyga dar nedaro vedybų sutarties negaliojančia, jeigu galima daryti prielaidą, kad vedybų sutartis būtų buvusi sudaryta ir neįtraukiant jos. Atkreiptinas dėmesys, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose sprendžiant vedybų sutarties sąlygų galiojimo klausimą, sutarties sąlygos ir aplinkybės analizuojamos ne tik vedybų sutarties sudarymo momentu, bet ir santuokos nutraukimo momentu. Taigi vedybų sutarčių sąlygų detali analizė (ar nebuvo apgaulės, spaudimo, prievartos, ar šalys atskleidė viena kitai finansinę padėtį, šalių patirtis, tarpusavio santykių trukmė) galėtų būti taikoma ir Lietuvoje, kadangi šiuo metu teismai analizuoja vedybų sutarties sąlygas tik santuokos nutraukimo momentu.

⁵¹ Mikelėnas V. Šeimos teisė. – Vilnius: Justitia, 2009. P. 293.

4. VEDYBŲ SUTARČIŲ RŪŠYS

4.1. Ikivedybinių sutarčių samprata

Kaip teigia istoriniai šaltiniai, ikivedybinė sutartis (angl. *antenuptial, prenuptial* arba *premarital agreement*) atsirado Anglijoje XVI a., kadangi tuo metu moterys dar negalėjo naudotis joms priklausančiomis teisėmis visa apimtimi. Sutuoktiniai buvo laikomi vienu asmeniu, t. y. sutuoktiniu, todėl sutuoktinė neturėjo teisės sudaryti sandorių su kitais asmenimis. Šią situaciją ėmė keisti teisingumo teismai, kaip išeitį sugalvoję vadinamąją „*feme sole*“ nuosavybės dalį, sutuoktinei palikę tam tikrą nuosavybės dalį. IštekJusioms moterims atsirado galimybė turėti nuosavybės teisę į tam tikrus objektus bei įgalinimus joms pačioms dalyvauti civilinėje apyvartoje sudarinėjant sandorius.⁵²

Bendrosios teisės šalyse, pvz. Jungtinėse Amerikos Valstijose, ikivedybinės sutartys yra pripažįstamos visose 50 valstijų, taip pat ir Kolumbijos apygardoje, tačiau ilgą laiką teisėjai kritiškai žvelgdavo į ikivedybines sutartis ir jų paprasčiausiai nepripažindavo, neva tai dėl korupcinio elemento egzistavimo santuokoje. Santuoka, anot jų, turi ne tam tarnauti. Tačiau laikui bėgant situacija kardinaliai pasikeitė ir šiandien ikivedybinė sutartis yra kaip dalinis sprendimas (*partial solution*), siekiant pasidalinti santuokos sąlygojamą riziką skyrybų atveju, sprendžiant turto dalybų klausimus. Tai sutartis, kuri apsaugo šalių turtą ir lėšas bei galinti būti labai veiksmingu susitarimu, nustatančiu limitus turtiniuose santykiuose bei išlaikyme, tačiau tai nėra ir neatšaukiamas, nepakeičiamas susitarimas.

Jungtinėse Amerikos Valstijose ikivedybinės sutarties galiojimui reikalingos 5 sąlygos: 1) susitarimas turi būti rašytinis (žodinė ikivedybinė sutartis draudžiama); 2) sudarytas laisva valia; 3) visiškas ir teisingas visų sutarties sąlygų atskleidimas; 4) susitarimas negali būti nesąžiningas; 5) turi būti pačių šalių pasirašytas. Ikivedybinė sutartis negali reguliuoti klausimų, susijusių su vaikų interesais, bei globa, kadangi šie reikalai turi būti sprendžiami ne sutartimi, o vaikui tinkamiausiu ir priimtinausiu būdu. Tačiau kai kurie mokslininkai išreiškia nuomonę, kad vis dėlto globos teisiniai klausimai ir yra pats svarbiausias, tuo pačiu ir pats negatyviausias aspektas skyrybų procese, todėl susitarimu reguliuoti šiuos dalykus turėtų būti leidžiama.⁵³

⁵² Gregory J. D., Swisher P. N., Wolf S. L. *Understanding Family Law*. – Buffalo: LexisNexis, 2001. P. 67.

⁵³ Cochran R. F., Ackerman R. M., *Law and Community: The Case of Torts*. – Minnesota: Berlet Co, 2004. P. 63.

Lietuvoje galiojantys teisės aktai pateikia gana lakonišką teisinį ikivedybinių sutarčių reglamentavimą, tačiau jau pats vedybų sutarčių skirstymas į ikivedybines ir povedybines turi praktinę reikšmę, nustatant jų įsigaliojimo momentą. Svarbu paminėti, kad ikivedybinė sutartis įsigalioja nuo santuokos įregistravimo dienos. Pažymėtina, kad ikivedybinei sutarčiai nėra numatytos galimybės dėl vėlesnės įsigaliojimo datos, ką galima padaryti sudarant povedybines sutartis.⁵⁴ Atsižvelgiant į tai, kritikuotina įstatymo leidėjo CK 3.102 str. 2 d. numatyta nuostata, kad povedybinė sutartis įsigalioja nuo jo sudarymo, jeigu sutartyje nenumatyta kitaip, tuo tarpu ikivedybinė sutartis įsigalioja tik įregistravus santuoką. Minėta CK norma turėtų būti pakeista, numatant, kad vedybų sutartis, sudaryta iki santuokos įregistravimo, įsigalioja nuo santuokos įregistravimo dienos, jei sutartyje nenumatyta kitaip. Toks teisinis reglamentavimas būtų racionalesnis, kadangi šalys būtų laisvos susitarti dėl jų interesus labiausiai tenkinančio vedybų sutarties įsigaliojimo momento.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad įstatyme nėra jokių reikalavimų, per kiek laiko nuo ikivedybinės sutarties sudarymo būtina įregistruoti santuoką. Nuo sutarties sudarymo iki santuokos įregistravimo gali praeiti ilgas laiko tarpas, gali nutikti ir taip, kad asmenys taip ir nesudarė santuokos, tačiau Vedybų sutarčių registre oficialiai ikivedybinė sutartis ir lieka įregistruota. Siekiant, kad Vedybų sutarčių registre kaupiama informacija būtų aktuali ir atitiktų objektyvias žinias, turėtų būti nustatytas terminas, pvz. 5 m., kuriam praėjus ikivedybinė sutartis būtų išregistruojama iš Vedybų sutarčių registro, prieš tai pranešus ikivedybinę sutartį sudariusiems asmenims.

Ikivedybinė sutartis turi būti sudaryta raštu ir patvirtinta notaro. Ikivedybinei sutarčiai, kaip jau minėta, yra numatyta privaloma teisinė registracija. Šios sutartys registruojamos Vedybų sutarčių registre, kurį tvarko Centrinė hipotekos įstaiga šio registro nuostatų nustatyta tvarka.

Analizuojant Jungtinių Amerikos Valstijų teisminę praktiką, turėtų būti aptartas precedento neturintis atvejis, kai Kalifornijos valstijoje *Hall v. Hall* byloje žodinės formos ikivedybinė sutartis buvo pripažinta šalims sukelianti teises pasekmes. Šalys gali neatskleisti visos su jų turtu susijusios informacijos ir tam nėra jokio notarinio reikalavimo ar įstatyminio reikalavimo. Yra tam tikri papildomi reikalavimai, jeigu šalys ikivedybinę sutartį pasirašo advokatams nedalyvaujant. Be to, nepriklausomas advokatas turi dalyvauti, jeigu šalys apriboja būsimo sutuoktinio (-ės) išlaikymą. Atkreiptinas dėmesys, kad šalys turi laukti 7 dienas, kol ikivedybinė sutartis yra pristatoma peržiūrai, ir tik tada būsimieji sutuoktiniai gali tokį susitarimą pasirašyti, tačiau sudarant povedybines sutartis, peržiūrėjimo terminas neegzistuoja. Ikivedybinės sutarties suformavimas dažnai trunka keletą mėnesių,

⁵⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 215.

kol aptariami visi esminiai klausimai, tai ilgų derybų rezultatas. Pastaruoju metu, kaip teigia R. F. Cochran, itin padažnėjo nuostatų ikivedybinėse sutartyse, numatant vienkartinę išmoką skyrybų atveju. Tai nuostata, kuri gali skatinti inicijuoti skyrybų procesą, todėl tokia sąlyga į sutartis neturėtų būti įtraukiama.⁵⁵

Pasinaudojant Jungtinių Amerikos Valstijų teisių reglamentavimo pavyzdžiu, sudarant ikivedybines sutartis galėtų būti ir įtraukiama saulėlydžio išlyga (angl. *a sunset provision*). Saulėlydžio išlyga – tai numatytas laiko tarpas, kuriam suėjus, nustatytas turto teisinis reguliavimas nustoja galioti. Keliose valstijose, pavyzdžiui Meine, sutartinis sutuoktinių susitarimas nustoja galioti, kai porai gimsta pirmagimis, nebent sutuoktiniai atnaujina susitarimą. Kitose valstijose tam tikras santuokoje išgyventas laiko tarpas nulemia ikivedybinės sutarties pasibaigimą. Taigi Jungtinių Amerikos Valstijų teisinis reguliavimas nustato net keletą ikivedybinės sutarties pasibaigimo momentų, neapsiribojant vien tradiciniais, tokiais, kaip santuokos nutraukimas ar separacija.

Be kita ko, ikivedybinė sutartis šioje šalyje gali pasitarnauti ir kaip paskutinės valios išsakymas mirties atveju – ja galima ne tik eliminuoti asmens teisę į turtą, patvirtinti išlaikymą, bet ir nustatyti paliekamo turto ar turtinių teisių administratorių ar vykdytoją. Tačiau pagal Jungtinėse Amerikos Valstijose galiojančius įstatymus (The Statute of Frauds) ikivedybinė sutartis turi teisinę galią, tik jeigu yra oficialiai patvirtinta prieš santuokos sudarymą. Kad susitarimas būtų vykdomas, pasirašant ikivedybines sutartis, dalyvauja advokatai, tačiau susitarimą pasirašo šalys asmeniškai. Kai kada yra samdomi netgi teisėjai, kad dalyvautų pačiame pasirašymo procese, patvirtindami, kad nei viena, nei kita šalis nėra jėga verčiamos pasirašyti. Ši situacija tik pagrindžia, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose demokratiškumo principas, šiuo atveju – laisvė sudaryti sutartį, kaip demokratiškumo principo dalmuo – turi itin galias tradicijas.

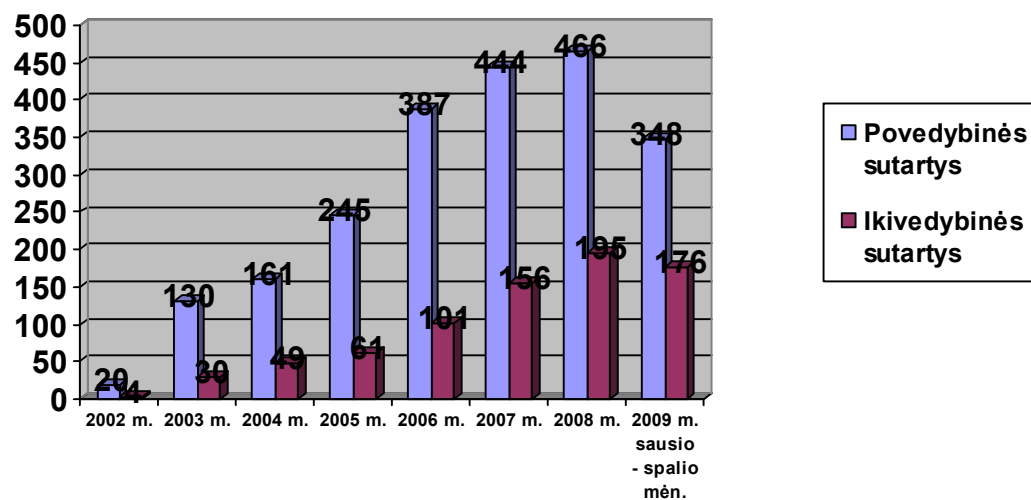
Jeigu paanalizuotume Dž. Britanijos kai kurias teismines bylas, pastebėtume, kad teismai ilgą laiką į ikivedybines sutartimi nustatytą sutuoktinių turto teisinį režimą žiūrėdavo atmetinai. Pasitaikydavo atvejų, kai teismas priimdavo sprendimą savo nuožiūra, neatsižvelgdamas į tai, ką sutuoktiniai buvo susitarę ikivedybine sutartimi. Tačiau byloje *K. Radmacher v. G. J. J. Granatino* lordas J. Thope aiškiai nurodė, kad ateityje, esant panašioms situacijoms, teisėjas turėtų atsižvelgti į ikivedybines sutartimi, šalių laisva valia nustatytą šeimos turto teisinį režimą.⁵⁶ Lietuvoje taip pat pasitaiko atvejų, kai teismai priima sprendimą, neatsižvelgdami į šalių sudarytą ikivedybines sutartį.

⁵⁵ Cochran R. F., Ackerman R. M. Law and Community: The Case of Torts. – Minnesota: Berlet Co, 2004. P. 66.

⁵⁶ Dž. Britanijos Karališkojo teisingumo teismo 2009 m. liepos 2 d. byla Nr. B4/2008/2046 K. Radmacher v. G. J. J. Granatino. http://www.prenuptial.agreements.co.uk/Radmacher_judgment.pdf prisijungimo laikas: 2009-10-03.

Klaipėdos apygardos teismas⁵⁷ priteisė ieškovei R. G. 400 000 Lt kompensaciją, nors sutuoktinių sudarytoje ikivedybinėje sutartyje atsakovas A. G. įsipareigojo R. G. nupirkti butą. Taigi teismai, priimdami sprendimus, turėtų labiau atsižvelgti į pačių šalių išreikštą valią ir įforminimą susitarimu, ir juo vadovautis. Priešingu atveju, sutuoktinių vedybų sutartimi nustatomas turtinių santykių reguliavimas, o tuo pačiu ir pats susitarimas, praras savo esmę ir prasmę.

Atkreiptinas dėmesys, kad statistiniais duomenimis (žr. 2 pav.) ketinantys tuoktis asmenys ikivedybinių sutarčių kasmet sudaro vis daugiau. 2008 m. ikivedybinių sutarčių buvo sudaryta 6,5 karto daugiau negu 2003 m. Ikivedybinių sutarčių sudaromas skaičius kasmet vis auga, ir manytina, kad panaši tendencija išliks ateityje. Todėl teismai turėtų deramai atsižvelgti į besituokiančių bei jau susituokusių asmenų valią, išreikštą sutartyje, tinkamai ją aiškinti ir interpretuoti, taip dar labiau prisidedant prie ikivedybinių sutarčių skaičiaus didėjimo.

2 pav. Ikivedybinių ir poveidybinių sutarčių sudarymo skaičius

Kalbant apie ikivedybines sutartis, turėtų būti išanalizuotas aspektas apie asmenis, galinčius sudaryti ikivedybines sutartis. Įstatymų leidėjas, kalbėdamas apie dviejų rūšių vedybų sutartis sudarančius asmenis, vartoja sąvoką „sutuoktiniai“, tačiau pabrėžtina, kad ikivedybines sutartis sudaro ne sutuoktiniai, o ketinantieji tuoktis, todėl CK 3.101 str. turėtų būti tobulinamas, patikslinant, kad vedybų sutartis tai ne tik sutuoktinių susitarimas, tačiau ir ketinančiųjų tuoktis susitarimas. Taigi nors CK ir

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. gruodžio 11 d. nutartis A.G. v. R. G. civilinėje byloje Nr. 2S-1156-622/2008. <http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=99278> prisijungimo laikas 2009 10 20

nepateikia apibrėžimo, kas yra ketinantieji susituokti asmenys, tačiau ikivedybinė sutartis ir būsimoji santuoka yra neatsiejamai susijusios kategorijos. Jeigu asmenys sudaro ikivedybinę sutartį, jie planuoja sudaryti ir santuoką. Pažymėtina, kad santuoka yra būtina ikivedybinės sutarties įsigaliojimo sąlyga, tačiau santuoka ir jos galiojimas visiškai nepriklauso nuo ikivedybinės sutarties sudarymo. Taigi šiuo atveju tiktų sužadėtuvių institutas, t. y. susitarimas tuoktis. CK 3.8 str. 2d. apibrėžta, kad susitarimas tuoktis gali būti sudaromas raštu arba žodžiu. Išeina, kad jeigu susitarimas sudaromas raštu, tai ikivedybinė sutartis turėtų būti traktuojama kaip susitarimas tuoktis. Tokiu atveju ikivedybinė sutartis, santuokos nesudarymo atveju, tampa įrodymu, reikalaujant atlyginti nuostolius.

Atkreiptinas dėmesys, kad CK 3.102 str. 3 d. imperatyviai nurodyta, kad nepilnamečiai gali sudaryti tik poverdybinę sutartį. Vadinasi, ikivedybinę sutartį nepilnamečiui sudaryti yra uždrausta. Šis ribojimas taikomas ir emancipuotiems nepilnamečiams, nors jie ir įgyja bendrąją civilinę veiksnumą. Taigi, nesulaukęs 18 metų asmuo gali įgyvendinti savo teisę sudaryti vedybų sutartį tik įregistravęs santuoką. Mokslinėje teisinėje literatūroje šiuo klausimu yra įvairių nuomonių. Anot M. Cvelich, emancipuotiems nepilnamečiams turėtų būti suteikta galimybė sudaryti ikivedybinę sutartį. Taip pat logiškas būtų reikalavimas nepilnamečiui gauti tėvų ar rūpintojų sutikimą, norint sudaryti tokią sutartį.⁵⁸ Jeigu asmuo yra emancipuotas, tai yra pakankamas teisinis pagrindas leisti jam savarankiškai įgyvendinti visas civilines teises ar vykdyti pareigas. Tačiau, manytina, kad dabar egzistuojantis teisinis mechanizmas nėra pagrįstas ir logiškas, kadangi teismas, emancipuodamas nepilnamečį, suteikia jam galimybę įgyvendinti visas civilines teises ir pareigas, o taip pat ir teisę tvarkyti savo turtinius santykius, todėl tokiems asmenims turėtų būti suteikiama teisė sudaryti ir ikivedybinę sutartį.

Kalbant apie kitus ikivedybinės sutarties turinio elementus, atstovavimo, sutarties keitimo galimybes, taikomos nuostatos, apie kurias buvo kalbėta šio darbo ankstesniuose skyriuose. Reikėtų paminėti, kad, sudarydami ikivedybinę sutartį, asmenys gali įtraukti sąlygą, jog santuokos nesudarius dėl vyro ar moters kaltės, kaltoji šalis atlygina kitai šaliai dėl susitarimo tuoktis neįvykdymo patirtus nuostolius ir papildomai išmoka šalių numatyto dydžio neturtinės žalos atlyginimą bei grąžina vienas kitam iš vienas kito gautas su būsima santuoka susijusias dovanas. Nors ikivedybinė sutartis neįsigaliojo, tačiau minėta nuostata šalims liko galiojanti.

Taigi įstatymų leidėjas nepateikia ikivedybinės sutarties apibrėžimo, tiesiog užsimena, kad vedybų sutartis gali būti sudaryta iki santuokos įregistravimo. Vadinasi ikivedybinė sutartis yra sąlyginis sandoris su atidedamąja sąlyga. Įsigalioja ji tada, kai sutuoktiniai įregistruoja santuoką teisės

⁵⁸ M. Cvelich. Vedybų sutarties vieta sutarčių sistemoje//Jurisprudencija, 2002, Nr. 28(20). P. 146.

aktų nustatyta tvarka. Kalbėdamas apie vedybų sutartį, įstatymų leidėjas netinkamai vartoja sąvoką „sutuoktinių susitarimas“, kadangi ikivedybines sutartis sudaro asmenys, dar tik ketinantys susituokti, todėl CK 3.101 str. turėtų būti tikslinamas. Be to, Lietuvoje, kaip ir kitose minėtose užsienio valstybėse, ikivedybinės sutarties negali sudaryti nepilnametis asmuo – tai yra imperatyvus reikalavimas, numatytas įstatyme.

4.2. Poveidybinių sutarčių samprata

Poveidybinė (*angl. marriage settlement* arba *posnuptial agreement*) sutartis gali būti sudaroma bet kuriuo metu po santuokos įregistravimo. Kaip jau minėjome, vedybų sutartį gali sudaryti tik specialūs subjektai – sutuoktiniai. Vadinas, poveidybinę sutartį gali sudaryti tik pilnamečiai, priešingos lyties, veiksnius fiziniai asmenys, nesusiję tarpusavyje artimos giminystės ryšiais. Norint sudaryti poveidybinę sutartį, esminė sąlyga yra ta, kad minėti asmenys santuoką turi būti sudarę teisės aktų nustatyta tvarka. Taigi, analizuojant poveidybines sutartis, būtina aptarti santuoką, kaip esminę poveidybinės sutarties sąlygą. Santuoka yra kompleksinis teisės institutas, kurį veikia ir teisės normos, ir dorovinės normos. Labai svarbu, kokiais principais santuokoje grindžiami šeimos tarpusavio santykiai. Pagal CK 3.3 str. šeimos santykių teisinis reglamentavimas grindžiamas monogamijos, santuokos savanoriškumo, sutuoktinių lygiateisiškumo, prioritetinės vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo, vaikų auklėjimo šeimoje, motinystės visokeriopos apsaugos principais. Tačiau teisės literatūroje nėra vienos nuomonės dėl santuokos teisinės sąvokos. Dažnai abejojama galimybe ją suformuluoti arba skiriasi tik konkretus ar bendras santuokos sudarymo materialiuju ir procedūrinu sąlygų įvardijimas. Nors daugelyje pasaulio valstybių teisinė santuokos sąvoka nėra įteisinta, tačiau doktrininės santuokos sąvokos yra. Išskiriamos dviejų tipų santuokos: sociologiniu ir teisiniu požiūriu. Sociologiniu požiūriu santuoka suprantama kaip istoriškai nulemta sankcionuota ir visuomenės reguliuojama moters ir vyro santykių forma, nustatanti jų tarpusavio ir jų vaikų santykius.⁵⁹ Moralės istorijoje santuokinis ryšys – tai universali taisyklė. Manytina, kad santuoką sukūrė pati gamta, todėl kurti ją žmogų skatina natūralus, išmintingas ir tuo pat metu visiems būdingas impulsas. Kita vertus, santuoka, kaip elementas, taip pat yra susietina su užduotimis ir pareigomis, kurių žmogus vengti

⁵⁹ Философский энциклопедический словарь. – Москва: ИНФРА-М, 1983. Р. 60.

negali, jeigu pripažįsta save bendruomenės nariu ir žmonių giminės dalimi: santuoka yra viena iš pareigų, dėl kurių kiekvieno individo egzistencija tampa vertinga visiems.⁶⁰

Teisiniu požiūriu santuoka suprantama kaip svarbiausias juridinis faktas, sukeliantis šeimos teisinių santykių atsiradimą, suprantama kaip laisva ir savanoriška vyro ir moters sąjunga, sudaroma laikantis įstatymo nustatytų reikalavimų siekiant sukurti šeimą.⁶¹ Esminis pateiktos sąvokos skirtumas nuo sociologinės sąvokos yra tai, kad santuoka teisiniu požiūriu sukuria šeimos teisinius ryšius, kuriuos nustato įstatymas, tačiau tik jei ji sudaroma laikantis tam tikrų taisyklių. Santuoka pripažinta konkrečiu teisiniu santykiu, sukeliančiu sutuoktiniams tam tikras asmeninio ir turtinio pobūdžio subjektines teises ir pareigas.

A. Pergament į santuokos sąvoką įtraukia jos pagrindą, daugelio nepriskiriamą prie teisės kategorijų: tarpusavio meilę ir pagarbą.⁶² Ji nurodo santuokos tikslą – sukurti šeimą.

Lakoniškiausia, neturinčią tiksliai nurodyto teisinio aspekto, santuokos sąvoką pateikia A. Nečajava: santuoka yra vyro ir moters sąjunga, sudaryta iš esmės visam gyvenimui siekiant sukurti šeimą.⁶³ Toliau autorė aiškina santuokos apibrėžimą plačiau ir įvairiais aspektais. Pasak jos, ši vyro ir moters sąjunga yra sudaroma siekiant sukurti šeimą. Tokį santuokos apibrėžimą galima plėsti nurodant įvairius jos ypatumus: sąjunga yra savanoriška, lygiateisė, skirtingos lyties asmenų, sudaryta įgyvendinant prigimtines žmogaus teises.

Užsienio teismų praktikos analizė leidžia pateikti vieną iš klasikinių tapusių santuokos apibrėžimų, suformuluotą teisėjo Penzanso dar 1866 m. byloje *Hyde v. Woodmansee*: santuoka – savanoriška iki gyvos galvos besitęsianti vieno vyro ir vienos moters sąjunga. Šis apibrėžimas išryškina ne tik monogamijos ir savanoriškumo principus, bet ir pastovumą bei specifinį neterminuotą pobūdį.⁶⁴

K. Standley remiasi santuokos kaip sutarties teorija ir, apibendrinusi įvairius santuokos aspektus, daro išvadą, kad santuoka yra sutartis, kuri gali būti sudaryta tik teisėtai, paklūstant santuokos sudarymo procedūrai. Iš šios sutarties sutuoktiniams kyla abipusės teisės ir pareigos.⁶⁵ Ši sąvoka pabrėžia santuokos kaip sutarties aspektą, daugiausia dėmesio skiriama įstatymo reikalavimų laikymuisi. Autorės nuomone, santuoka – tai trišalis susitarimas, kuriame valstybė turi savitą interesą. Dėl šios priežasties yra nustatytos teisinės taisyklės, reguliuojančios santuokos sudarymą ir jos pabaigą, ir tik jas atitinkanti santuoka bus laikoma teisėta ir pripažįstama valstybės.

⁶⁰ Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Santuokos sąlygos ir jų vykdymas. – Vilnius: Justitia, 2006. P. 14-15.

⁶¹ Пчелинцева Л. М. Семейное право России. – Москва: Норма, 2001. P. 86.

⁶² Пергамент А. М. Краткий популярный словарь-справочник о браке и семье. – Москва: Знаник, 1982. P. 34.

⁶³ Нечаева А. М. Брак, семья, закон. – Москва: Наука, 1984. P. 6.

⁶⁴ Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Santuokos sąlygos ir jų vykdymas. – Vilnius: Justitia, 2006. P. 17.

⁶⁵ Standley K. Family Law. – Great Britain: Palgrave Macmillan, 1993. P. 22.

Lietuvoje Civilinis kodeksas pateikia tokią santuokos sąvoką – santuoka yra įstatymų nustatyta tvarka įformintas savanoriškas vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius. Tačiau toks apibrėžimas nėra informatyvus. Įstatymų leidėjas nepabrėžia asmenų laisvės sudaryti ar atsisakyti sudaryti toki susitarimą, juk niekas negali būti verčiamas jėga ar apgaule susitarti. Be to, reikėtų įvardyti, kad tuoktis gali ne visi, o tik tam tikro amžiaus sulaukę asmenys. Todėl būtų tikslinga, įvertinus nurodytas aplinkybes, santuoką apibrėžti taip – sutuoktinio amžiaus vyro ir moters savanoriškas ir laisvas susitarimas, įformintas šio kodekso 3.12–3.17 str. numatytomis sąlygomis ir 3.18–3.25 str. nustatyta tvarka, ir sukuriantis asmenines bei turtines teises ir pareigas, nustatytas šio kodekso 3.81–3.129 str.⁶⁶

Atkreiptinas dėmesys, kad, jeigu du vyrai susituokė, pvz. Suomijoje, kur yra leidžiama tos pačios lyties asmenų santuoka, ir nori įregistruoti poveidybinę sutartį Lietuvoje, jie susidurs su Lietuvos teisine sistema, kuri skirtingos lyties asmenų santuokos nepripažįsta. Todėl Lietuvoje tokią sutartį bus atsisakyta įregistruoti, nors šalims ji ir toliau liks galiojanti kaip jų valios išraiška.

Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu,⁶⁷ Centrinės hipotekos įstaiga buvo patvirtinta Vedybų sutarčių registro tvarkytoja. Centrinės hipotekos įstaigos duomenimis, kasmet poveidybinių sutarčių sudaroma apytiksliai 3 kartus daugiau negu ikivedybinių.⁶⁸ Tačiau pasaulinės tendencijos rodo, kad užsienio valstybėse ikivedybinių ir poveidybinių sutarčių sudarymo skaičius yra apylygis. Tai būdinga ir Dž. Britanijos Vedybų sutarčių registru. Taigi pakankamai aukštas ikivedybinių sutarčių sudarymo skaičius užsienio valstybėse patvirtina faktą, kad asmenys dar prieš sudarydami santuoką siekia aiškesnio ir konkretesnio tarpusavio turtinių santykių reglamentavimo.

Būtina pažymėti, kad poveidybinė sutartis įsigalioja, kai sudaroma, jeigu joje nenumatyta kitaip. Vadinasi sutuoktiniai gali apibrėžti vedybų sutarties įsigaliojimą tam tikru terminu arba sąlyga. Iš to darytina išvada, kad įstatymų leidėjas suteikia sutuoktiniams teisę pasirinkti jų interesus geriausiai atitinkantį poveidybinės sutarties įsigaliojimo momentą, ko negalima pasakyti apie ikivedybines sutarties įsigaliojimo momentus. Remiantis CK 3.104 str. 5 d. analize, vedybų sutartys, kaip jau minėta, gali būti terminuotos arba neterminuotos, t. y. teisių ir pareigų atsiradimas sutuoktiniams gali būti siejamas su tam tikru terminu ar sąlyga. Terminas gali būti nurodomas kalendorine diena, metais,

⁶⁶ Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Santuokos sąlygos ir jų vykdymas. – Vilnius: Justitia, 2006. P. 18.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas Nr. 1284 „Dėl vedybų sutarčių registro nuostatų patvirtinimo“//Valstybės žinios, 2002, Nr. 82-3523.

⁶⁸ Centrinės hipotekos įstaigos 2008 m. veiklos ataskaita//<http://www.lhr.lt/index.php?-613769427> prisijungimo laikas: 2009-05-15.

mėnesiais, savaitėmis, dienomis ar valandomis. Be to, terminas gali būti siejamas ir su įvykiu, kuris neišvengiamai įvyks.

Poveidybinės sutartys Jungtinėse Amerikos Valstijose paplito tik XX a. pabaigoje. Ilgą laiką jurisprudencija laikėsi nuomonės, kad susitarimas, pasirašomas tarp sutuoktinio ir sutuoktinės, negali turėti jokios teisinės galios. Tokia pozicija buvo paplitusi, kadangi sudarę santuoką vyras ir moteris buvo laikomi kaip sutuoktinė vienybė, vienas asmuo. Kadangi pats su savimi asmuo sudaryti sutarties negali, todėl poveidybinis susitarimas būtų faktiškai ir teisiškai negaliojantis. Teismai laikėsi nuomonės, kad poveidybinės sutartys turi būti atmetamos kaip skatinančios skyrybas. Tačiau padėtis pasikeitė 1970 m., kai sparčiai ėmė daugėti skyrybų, taip vadinamųjų be kaltės, savanoriškų skyrybų, tada teismų praktikoje pirmą kartą buvo pripažinta poveidybinė sutartis.

Taigi Jungtinėse Amerikos Valstijose yra išskiriamos 3 poveidybinių sutarčių rūšys:

1. susitarimas, kai vienam iš sutuoktinių mirus, turtinės teisės pereina kitam;
2. susitarimas, kuris apima gyvenimą skyrium ir visus su tuo susijusius aspektus;
3. susitarimas, reguliuojantis sutuoktinių turtinius santykius, skyrybų atveju, turto teisinį režimą prieš sudarant santuoką ir po jos.⁶⁹

Rondal B. Stadler iškelia mintį, kad galėtų būti ir ketvirtoji poveidybinių sutarčių rūšis – tai sutartis, kurioje būtų detalizuojamos sutuoktinių teisės ir pareigos, sutuoktinių atsakomybė santuokos metu. Tačiau taip pat pažymi, kad šios valstybės teismai nepripažins tokios vedybų sutarties, kadangi teismas nesikiša ir nereguliuoja asmeninių šeimos santykių. Valdžia, taip pat ir teismai neturi teisės brautis į nepaliestą ginčų santuoką.⁷⁰

Būtina pažymėti, kad Lietuvoje poveidybinės sutartys nėra skirstomos dar į smulkesnius vienetus. Manytina, kad tai ir nėra būtina, nes kai kada taptų sudėtinga atriboti vienos ar kitos sutarties priskirtinumą tam tikram požakiui, kadangi sutartyje šalių aptariamoms sąlygoms yra įvairios ir ta pati poveidybinė sutartis galėtų būti priskirtina dviem ar daugiau kategorijų.

Poveidybinės sutartys yra pripažįstamos ir Dž. Britanijoje, tačiau tik nuo *MacLeod v. MacLeod* bylos.⁷¹ Šioje byloje teismas pirmą kartą išskyrė ikivedybines ir poveidybines sutartis kaip tokias, bei nurodė, kad laisva valia, be prievartos sudarytas susitarimas, konstruojantis finansinius sutuoktinių gyvenimo aspektus, turi būti pripažįstamas ir laikomas teisėtu.

⁶⁹ Williams Glanville L. *The Modern Law Review*. - Boston: Lewee, 1947. P. 16-31.

⁷⁰ Stadler Rondal B. *Prenuptial and Postnuptial Contract Law in the United States*. 2008. <http://www.rbs2.com/dcontract.pdf> prisijungimo laikas: 2009-05-12.

⁷¹ http://www.postnuptial.agreements.co.uk/case_law/MacLeod_v_MacLeod.pdf prisijungimo laikas: 2009-05-12.

Lietuvoje 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojęs CK išreiškė naują įstatymo leidėjo požiūrį į šeimos teisinių santykių reguliavimą. Sutuoktiniams nustatyta galimybė sutartimi reguliuoti tarpusavio turtinius santykius įtvirtino liberalesnį požiūrį bei praplėtė sutarties laisvės principo taikymo galimybes. Be kita ko, poveidybinių sutarčių sudarymo skaičius kasmet sparčiai auga (žr. 2 pav.), praktinis poveidybinių sutarčių pritaikomumas didėja. Dalis sutuoktinių vedybų sutartis sudaro pirmaisiais bendro gyvenimo metais, neretai po kelių dienų nuo santuokos įregistravimo. Tačiau būna, kad sutuoktiniai pasirašo sutartį kartu išgyvenę 15–25 metų. Vedybų sutarčių registre yra įregistruotų sutarčių, sudarytų santuokoje išgyvenus net 44 metus. Taigi vedybų sutarčių institutas, kaip matyti, yra aktualesnis jau santuokoje esantiems asmenims. Tai būtų galima paaiškinti tuo, kad sutuoktiniams turtiniai santykiai yra aktualesni, nes jiems tenka laikytis įstatymo nustatyto režimo, kuris daugeliu atvejų apsunkina disponavimą turtu. Ypatingai aktualūs yra disponavimo nekilnojamaisiais daiktais klausimai, kai reikalingas sutuoktinio sutikimas. Netaikant sutartimi nustatyto režimo, disponavimo bendru turtu procedūros atima daug laiko bei finansinių išteklių. Todėl darytina išvada, kad sutuoktiniai vertina vedybų sutarčių institutą kaip daug patogesnę būdą turtą naudoti, valdyti bei disponuoti.

Latvijos Respublikos civilinio kodekso 114 str. taip pat numatyta, kad sutuoktiniai gali sudaryti susitarimą prieš santuoką, taip pat santuokos metu. Taigi Latvijos Respublikos teisinėje sistemoje taip pat išskiriamos dviejų rūšių vedybinės sutartys – ikivedybinės, sudaromos asmenims dar nesusituokus, ir poveidybinės, kurios sutuoktinių sudaromos bet kuriuo metu po santuokos įregistravimo.

Taigi Lietuvoje poveidybinių sutarčių sudaroma 3 kartus daugiau negu ikivedybinių sutarčių. Tai būtų galima paaiškinti tuo, jog ketinantieji tuoktis asmenys nepasitiki sutartiniu jų turtinių santykių reguliavimu ir renkasi būtent įstatyminį. Tačiau praktika rodo, kad praėjus keletui bendro gyvenimo metų sutuoktiniai ryžtasi sudaryti poveidybinę sutartį. Poveidybinė sutartis gali būti sudaroma bet kuriuo metu po vedybų įregistravimo. Paprastai ji įsigalioja nuo jos sudarymo datos, tačiau sutartyje galima numatyti ir bet kokią kitą datą.

5. VEDYBŲ SUTARČIŲ PAKEITIMAS IR NUTRAUKIMAS BEI KREDITORIŲ TEISIŲ APSAUGA

Vedybų sutarties galiojimo metu sutuoktiniai privalo vykdyti sutartyje numatytus įsipareigojimus. Vedybų sutarties vykdymui yra taikomi bendri sutarčių vykdymo principai. Vedybų sutarties, kaip ir bet kurios kitos sutarties, sąlygos gali būti keičiamos. Keisti ar nutraukti galima tiek dar neįsigaliojusią, tiek jau galiojančią sutartį. Siekiant užkirsti kelią galimiems pažeidimams, įstatymas draudžia vedybų sutarties pakeitimų atgalinį galiojimą.

Visų pirma reikia skirti pakeitimus vedybų sutartyje ir pačios vedybų sutarties pakeitimą. Visos sutarties pakeitimo kita ir jos nutraukimo klausimą reglamentuoja CK 3.106 str., kuriame numatyta, kad vedybų sutartis gali būti pakeista ar nutraukta bendru sutuoktinių susitarimu bet kuriuo metu tokia pačia forma, kokia yra nustatyta jai sudaryti. CK 3.103 str. 2 dalies pabaigoje yra nurodoma, kad keisti vedybų sutartį galima tik teismo leidimu. Reiškia, tik teismui patvirtinus, kad norimi daryti pakeitimai yra galimi, jie įtraukiami į vedybų sutartį, kurią vėl patvirtina notaras. Šita nuostata yra kritikuotina. Panašios nuomonės yra ir P. S. Vitkevičius, teigdamas, kad tokia nuostata yra nepriimtina, kadangi CK 3.106 str. ir yra skirtas vedybų sutarties pakeitimams ir nutraukimui reglamentuoti, apie galimybę tik teismui keisti sutartį nekalbama. Sutuoktinių vedybų sutarties pakeitimas ar nutraukimas yra susijęs su sutuoktinių nuosavybės disponavimu ar kitomis turtinėmis teisėmis. Vadovaujantis CK 4.37 str. 1 d., nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. Taigi keisti ar nutraukti vedybų sutartį, kuri yra turtinė sutartis, gali tik patys sutuoktiniai. Jie, o ne kas nors kitas, yra nuosavybės ir kitų turtinių teisių subjektai, todėl tik jie ir gali disponuoti tuo turtu. Nuosavybės teisių keitimo galimybių įstatymas nesuteikia net teismui.⁷²

Nuostata, kad „keisti vedybų sutartį galima tik teismo leidimu“, prieštarauja ir Lietuvos Konstitucijos 46 str. 1 daliai, kurioje nurodyta, kad „Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos iniciatyva“. Panašiais principais yra grindžiamas ir šeimos ūkio tvarkymas, ir teismui kištis į šiuos santykius negalima.

Taip pat nėra aišku, kodėl įstatymų leidėjas 3.103 str. 2 d. teismo leidimo reikalauja (jeigu sutiksime, kad reikalavimas yra pagrįstas) tik keičiant vedybų sutartį. Šiame straipsnyje nėra kalbama apie teismo leidimo būtinumą, kai vedybų sutartis yra nutraukiama. Įstatymų leidėjas nemato grėsmės,

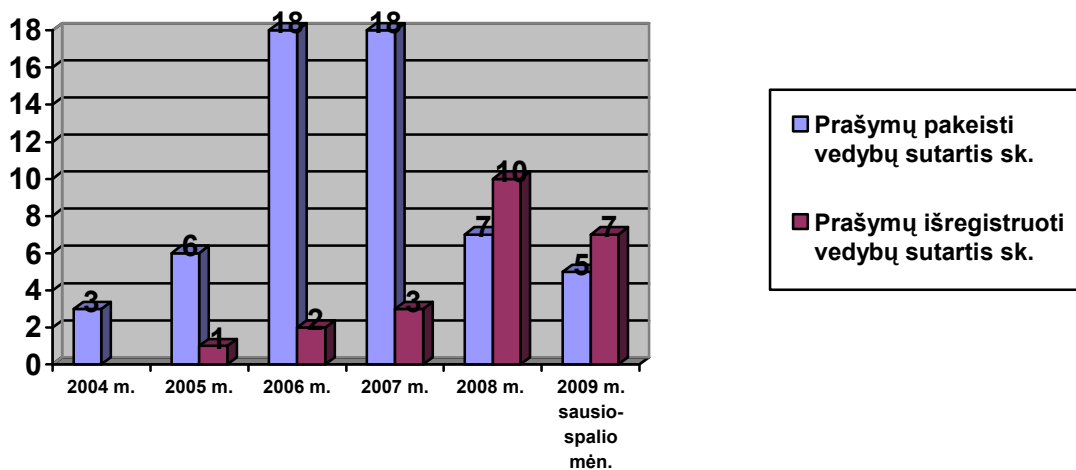
⁷² Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. – Vilnius: Justitia, 2006. P. 172.

jog gali būti pažeidžiami kreditorių interesai. Sutuoktiniai, elgdamiesi nesąžiningai, bendru sutarimu gali nutraukti vedybų sutartį, tuo tarpu, jeigu įstatyme būtų numatyta sąlyga nutraukiant vedybų sutartį gauti teismo leidimą, būtų užkertamas kelias sutuoktiniams piktnaudžiauti savo teisėmis kreditorių teisių atžvilgiu. Juk tiek vedybų sutarties keitimas, tiek nutraukimas gali turėti tokias pačias neigiamas pasekmes kreditoriams.

Tačiau sutuoktinių vedybų sutarties keitimą gali lemti ir pasikeitusios sutuoktinio gyvenimo sąlygos. Pavyzdžiui, sutuoktinis buvo įsipareigojęs išlaikyti sutuoktinę ir atlyginti visas šeimos išlaidas, kol pastaroji mokysis mokslo įstaigoje, tačiau sutuoktinė dėl įvykusios avarijos tapo nedarbinga arba be jokio pagrindo metė studijas. Tokiu atveju, žinoma, tenka keisti sutartį ir sutuoktinių turtinius įsipareigojimus. Jei dėl tokio pakeitimo nėra ginčo, vedybų sutartis gali būti pakeista šalių susitarimu. Tačiau, jeigu šalims sutarti nepavyksta, sutartis gali būti pakeista teismo sprendimu vieno iš sutuoktinių reikalavimu.

Pažymėtina, kad ieškinį dėl vedybų sutarties pakeitimo galima pareikšti tik kai šalis atsisako pakeisti sutartį ar per 30 dienų iš jos negauta atsakymo į pasiūlymą pakeisti sutartį, jeigu sutartis ar įstatymai nenumato kitokios sutarties keitimo tvarkos. Būtina pažymėti, kad vedybų sutarties pakeitimai neturi grįžtamosios galios, tai reiškia, kad pasikeitęs sutartinis reglamentavimas bus taikomas santykiams ateityje, o ne susiklosčiusiems praeityje.

Vertėtų paanalizuoti vedybų sutarčių pakeitimus iš esmės. Kaip matyti iš žemiau pateiktų duomenų (žr. 3 pav.), pirmaisiais Vedybų sutarčių registro gyvavimo metais vedybų sutartys buvo beveik nekeičiamos. Pagyvėjimas jaučiamas 2006 m. ir 2007 m. Manytina, kad minėti pakeitimai padaryti todėl, kad, Vedybų sutarčių registrui pradėjus savo veiklą, sudariusieji naujo pobūdžio sutartis galėjo netinkamai aptarti tam tikrus vedybų sutarties aspektus, nes, kaip matyti, 2008 m. ir iki 2009 m. spalio mėn. sutarčių pakeitimo skaičius vėl ėmė tendencingai mažėti, nors vedybinių sutarčių sudarymo skaičius kryptingai didėjo kasmet. Ir ateityje pakeitimų skaičius neturėtų augti, kadangi asmenys, sudarydami tokio pobūdžio sutartis, atidžiau aptaria turtinių santykių aspektus, todėl sutarties pakeitimų daryti ir nereikia.

3 pav. Vedybų sutarčių pakeitimas ir išregistravimas

Vedybų sutartis gali baigtis įvairiais pagrindais. Vienais atvejais jos pabaiga priklauso nuo sutuoktinių valios, kitais – ne. Vedybų sutartis baigiasi nutraukus santuoką ar teismui nustatius sutuoktinių gyvenimą skyrium. Tačiau šiais atvejais lieka galioti tos vedybų sutarties sąlygos, kurios nustato sutuoktinių ar buvusių sutuoktinių tarpusavio teises ir pareigas nutraukus santuoką ar sutuoktiniams gyvenant skyrium. Lieka galioti sąlygos, pavyzdžiui, nustatančios jų tarpusavio išlaikymo teises ir pareigas. Teismui patvirtinus separaciją, visais atvejais teismas privalo išspręsti sutuoktinių bendro turto padalijimo klausimus, tačiau jeigu turto sutuoktiniai neturi, teismas sprendimo dėl turto padalijimo nepriima, ir todėl Vedybų registras naujai paašikėjusia informacija nedisponuoja.

Baigiasi vedybų sutartis ir bendru sutuoktinių susitarimu. Sutuoktiniai gali nuspręsti gyventi pagal įstatymo nustatytą turto teisinį režimą ir vedybų sutartį nutraukti. Tačiau nutraukdami vedybų sutartį jie negali pažeisti trečiųjų asmenų (pvz. kreditorių) teisių.

Vedybų sutartis gali būti nutraukta vieno sutuoktinio reikalavimu teismo sprendimu bendraisiais sutarčių nutraukimo pagrindais. Vedybų sutartį galima nutraukti, jeigu kita šalis nevykdo ar netinkamai vykdo sutartį, ir tai yra esminis sutarties pažeidimas. Esminis sutarties pažeidimas bus tada, kai nukentėjusi šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties, išskyrus atvejus, kai šalis nenumatė ir negalėjo protingai numatyti tokio rezultato. Komercinėse civilinėse sutartyse tai paprastai yra normalu, tačiau sunkiau šį klausimą spręsti vedybų sutartyse. Nereikia pamiršti, kad turtas yra ir vedybų sutarties materialinis pagrindas, sudarantis šios sutarties objektą. Pavyzdžiui, jei sutuoktiniai įtvirtino bendrą įstatymų nustatytą teisinį režimą, tačiau vienas sutuoktinis jo nepaiso ir neleidžia naudotis įsigytais pajamomis, kurios pagal bendros jungtinės nuosavybės sutartį priklauso abiem

sutuoktiniams, tai yra esminis sutarties pažeidimas, ir vedybų sutartis gali būti nutraukta teismo tvarka pagal suinteresuotosios šalies ieškinį. Vienašališkai vedybų sutartis, kaip ir kiekviena civilinė komercinė sutartis, negali būti nutraukta.

Vedybų sutartis baigiasi teismo sprendimu pripažinta negaliojančia. Kaip jau buvo minėta, teismo pripažinta negaliojančia gali būti tam tikra vedybų sutarties sąlyga, arba visa sutartis. Negaliojančios vedybų sutarties ypatybė yra ta, kad tos teisinės pasekmės, į kurias ji buvo nukreipta, nustoja galioti nuo jos sudarymo momento. Vedybų sutarties negaliojimo pagrindinė pasekmė yra ta, kad kiekviena šalis be išlygų turi grąžinti kitai šaliai visa, ką ji yra gavusi dėl sutarties sudarymo.

Vedybų sutartis galbūt yra pirmas žingsnis skyrybų link. Tačiau tai tik viena iš priežasčių, dėl ko Lietuvoje tokios sutartys nutraukiamos. Centrinėje hipotekos įstaigoje vedybų sutartys išregistruojamos neatlygintinai. Išregistravus sutartį, iš registro duomenų bazės atspausdinamas pranešimas apie vedybų sutarties išregistravimą ir ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo vedybų sutarties išregistravimo iš registro išsiunčiamas ar įteikiamas asmeniškai prašymą išregistruoti vedybų sutartį pateikusiam asmeniui. Pažymėtina, kad iš teismo gavus sprendimą dėl vieno ar abiejų sutuoktinių kreditorių, kurių teises pažeidė vedybų sutarties pakeitimas ar nutraukimas, pažeistų teisių atkūrimo, registre atkuriami duomenys, buvę iki sutarties pakeitimo ar nutraukimo.

Atkreiptinas dėmesys, jog vedybų sutarties pakeitimas ar nutraukimas įsigalioja sutuoktiniams susitarus ir notariškai patvirtinus susitarimą. Vedybų sutarčių registre įregistruojama po 5–6 tūkstančius teismo sprendimų, kuriais sutuoktiniams padalijamas santuokos metu įgytas turtas, apie 700 porų kiekvienais metais pasidalija santuokos metu įsigytą turtą, pasirašydamos turto pasidalijimo sutartį, kurią tvirtina notaras. Ir tik apie 20 porų santuokos nutraukimo metu turtą dalijasi pagal sudarytą vedybų sutartį. Lietuvoje, kaip matyti iš 2 pav., išregistruojamų vedybų sutarčių skaičius kasmet didėja. Tai galėtų reikšti, kad asmenys vis dėlto atsisako sutartinio savo turtinių teisių reguliavimo ir pasirenka įstatyminį. Tačiau kalbant apskritai, išregistruojamų vedybų sutarčių skaičius yra ganėtinai mažas ir tai neturėtų būti laikytina nerimą keliančia aplinkybe.

Kaip jau buvo minėta, vedybų sutarties pakeitimai ir pabaiga yra registruojami Vedybų sutarčių registre, kad šie juridiniai faktai galėtų būti panaudoti sąžiningų trečiųjų asmenų atžvilgiu. Kalbant apie trečiuosius asmenis, būtina aptarti ir kreditorių teisių apsaugą vedybų sutarties keitimo, nutraukimo ar jos pripažinimo negaliojančia atvejais. Vedybų sutartis reglamentuoja sutuoktinių turtinius santykius. Šiai sutarčiai įstatymų leidėjas numatė privalomą teisinę registraciją. Neįregistravus sandorio, asmuo pagal tokį sandorį įgytomis teisėmis negali pasinaudoti prieš trečiuosius asmenis. Jeigu trečiasis asmuo sudarys sandorį su kitu asmeniu, kurio vardu daiktas įregistruotas, tai anksčiau

įgijęs šį daiktą, bet neįregistravęs savo teisių asmuo negalės reikalauti įgijimo sutartį pripažinti negaliojančia. Tokia yra bendroji sandorių neįregistravimo teisinė pasekmė. Ši pasekmė yra numatyta civilinės apyvartos stabilumo interesams. Vedybų sutarties pakeitimas, nutraukimas ar pripažinimas negaliojančia gali būti susijęs su trečiaisiais asmenimis, t. y. sutuoktinių kreditorių interesais. Todėl įstatymų leidėjas įtvirtino galimybę kreditoriui, kurio teisės galimai pažeidžiamos, per vienerius metus nuo tos dienos, kai jis sužinojo apie skolininko (-ų) vedybų sutarties pakeitimą ar nutraukimą, teismo tvarka ginčyti tokį pakeitimą ar nutraukimą ir reikalauti pažeistų teisių atkūrimo. Šiam tikslui yra skirtas *Actio Pauliana* institutas, kuris buvo žinomas dar romėnų teisėje. *Actio Pauliana* apibūdinamas kaip kreditoriaus teisę ginčyti skolininko sudarytus sandorius, kurių skolininkas sudaryti neprivalėjo, jeigu šie sandoriai pažeidžia kreditoriaus teises, o skolininkas apie tai žinojo ar turėjo žinoti. Laikoma, kad sandoris pažeidžia kreditoriaus teises, jeigu dėl jo skolininkas tampa nemokus arba būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui, arba kitaip pažeidžiamos kreditoriaus teisės. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas viename iš savo nutarimų yra teigęs, kad *Actio Pauliana* institutas skirtas kreditoriaus teisėms apginti nuo tokio nesąžiningo skolininko, kuris, perleidęs savo turtą trečiajam asmeniui, tampa nemokus, todėl nebegali vykdyti savo prievolės kreditoriui ir taip pažeidžia kreditoriaus teises. *Actio Pauliana* ir yra kreditoriaus reikalavimas, kad skolininko sandoris dėl turto perleidimo trečiajam asmeniui būtų pripažintas negaliojančiu. *Actio Pauliana* pasekmė – *restitutio in integrum*, o šio instituto egzistavimu siekiama užtikrinti, kad, įvykdžius restituciją, skolininkas vėl galėtų vykdyti prievolę kreditoriui.⁷³

Pastebėtina, kad sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teises pasekmes tik ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu pareiškusiam kreditoriui ir tik tokia apimtimi, kiek yra būtina kreditoriaus teisių pažeidimui pašalinti.

Esant aukščiau nurodytam teisiniam reglamentavimui, kreditoriui dėl jo kreditorinių reikalavimų yra suteikiamos garantijos. Tačiau šia teise kreditorius privalo pasinaudoti per vienerių metų sutrumpintą ieškinio senaties terminą, skaičiuojamą nuo tos dienos, kai kreditorius sužinojo apie vedybų sutarties pakeitimą ar nutraukimą. Jeigu vedybų sutartis, jos pakeitimas ar nutraukimas buvo įregistruotas Vedybų sutarčių registre, preziumuojama, kad kreditoriui šis faktas tapo žinomas nuo sutarties, jos pakeitimo ar nutraukimo įregistravimo dienos. Tą pagrindžia ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje *AB DnB NORD bankas v. S. L. G. ir A. G.*, kurioje teisėjų kolegija nusprendė,

⁷³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. balandžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 57¹ straipsnio (1998 m. birželio 11 d. redakcija) 3 ir 4 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ <http://209.85.129.132/search?q=cache:mtMAETLD410J:www.lrkt.lt/dokumentai/2003/n030409.htm+actio+pauliana&cd=4&hl=lt&ct=clnk&gl=lt> prisijungimo laikas: 2009-10-21.

kad CK 6.66 str. nustatyto vienerių metų ieškinio senaties termino pradžia turi būti siejama ne tik su kreditoriaus nurodomu laiku, kada jis faktiškai sužinojo apie sudarytą poveidybinę sutartį (ieškinio senaties termino pradžios subjektyvus kriterijus), bet ir su kreditoriaus turėjimo sužinoti apie tokią sutartį laiku (objektyvus kriterijus). Šiuo atveju kreditorius turėjo sužinoti apie S. L. Ir A. G. sudarytą sutartį anksčiau, nei teigiama ieškinyje, nes sutartis buvo sudaryta 2004 m. birželio 10 d. ir įregistruota Vedybų sutarčių registre.⁷⁴ Pagal Valstybės registrų įstatymo 15 str. 1 dalį, registrų duomenys yra vieši ir gali būti teikiami registro duomenų gavėjams.⁷⁵ Be to, siekiant užtikrinti trečiųjų asmenų teisių apsaugą, Vedybų sutarčių registro nuostatų 44 punkte įtvirtintas registro duomenų bazėje esančių duomenų viešumo principas. Tai reiškia, kad, jeigu vedybų sutarties pakeitimas ar nutraukimas buvo įregistruotas Vedybų sutarčių registre, preziumuojama, kad kreditoriai sužinojo šį faktą atitinkamo pakeitimo ar nutraukimo įregistravimo dieną. Registro duomenys gali būti teikiami tokiais būdais: perduodant elektroniniu būdu, teikiant pranešimus apie vedybų sutarties įregistravimą, duomenų keitimą ar sutarties išregistravimą iš registro. Atlyginimo už naudojimąsi registro duomenimis tvarką ir dydį nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis Vedybų sutarčių registro nuostatų naująja redakcija,⁷⁶ notari ir teismai Vedybų sutarčių registru elektroniniu būdu teiks duomenis apie sudarytas vedybų sutartis, jų pakeitimus, todėl toks duomenų teikimas užtikrins sutuoktinių, sudariusių vedybines sutartis, kreditorių teisių apsaugą, suteikiant jiems galimybę pasinaudoti registre esančia informacija.

Taip pat pažymėtina, kad vien turto režimo (statuso) nustatymas vedybinėje sutartyje savaime nepaneigia kreditoriaus išieškojimo teisės pagal sutuoktinių prievolę, atsiradusią iki vedybinės sutarties sudarymo. Priklausomai nuo prievolės atsiradimo pagrindo, prievolės gali būti vykdomos iš bendro sutuoktinių turto (CK 3.109 str.), iš asmeninio sutuoktinio turto, o jo nepakankant – iš bendro turto sutuoktinio dalies (CK 3.112 str.). Nukreipti išieškojimą į asmeninį sutuoktinių turtą galima tik tuomet, kai abu sutuoktiniai yra solidariniai skolininkai, o bendro sutuoktinių turto nepakanka kreditoriaus reikalavimams visiškai patenkinti (CK 3.113 str.)⁷⁷ Sutuoktinių pajamų priskyrimas, pavyzdžiui, asmeninėn kiekvieno iš sutuoktinių nuosavybėn neatima teisės kreditoriui nukeipti išieškojimą ne tik į

⁷⁴ Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas// Valstybės žinios. 2004, Nr. 124-448.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-493/2006 „AB DnB NORD bankas v. S. L. G. ir A. G.“ // Teismų praktika. 2007. Nr. 27.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas Nr. 1284 „Dėl Vedybų sutarčių registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=355432&p_query=&p_tr2=prisijungimo laikas: 2009-11-03.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-93/2005 „A. G. v. J. G.“ <http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=48237>. prisijungimo laikas 2009-12-01.

sutuoktinio (skolininko) asmeninį turta, bet ir į jam priklausančio bendrosios jungtinės nuosavybės teise turto dalį. Jeigu kitas sutuoktinis davė sutikimą ir prisiėmė prievolę, kurios pagrindu kreditorius vykdo išieškojimą, tai, nepakakus bendrosios jungtinės nuosavybės turto, išieškojimas gali būti nukreipiamas į kiekvieno iš sutuoktinių asmeninį turta. Dėl to susitarimas dėl vieno iš sutuoktinių gautinų pajamų teisinio režimo neapriboja šio sutuoktinio civilinės atsakomybės pagal iki tokio susitarimo santuokos metu atsiradusias prievoles.

Taigi apibendrinus tai, kas buvo išdėstyta aukščiau, galime teigti, kad dabartinis vedybų sutarties keitimo reglamentavimas yra netobulas ir galėtų būti pripažintas netgi prieštaraujančiu Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Manytina, kad sutuoktiniai turi turėti teisę keisti vedybų sutartis be privalomojo asmens – teismo – dalyvavimo šiame procese. Notaras galėtų būti tas asmuo, kuris užtikrintų keičiamos vedybų sutarties atitikimą įstatymo raidei. Be kita ko, kiekvienos sutarties nutraukimas yra ir jos pabaiga. Bet tai yra priverstinis nutraukimo aktas. Vedybų sutarties galiojimas gali baigtis ir natūraliais pagrindais – tai numatyta CK 3.107 str. „Vedybų sutarties pasibaigimas“. Vedybų sutartis baigiasi nutraukus santuoką ar sutuoktiniams pradėjus gyventi skyrium, išskrus tas prievoles, kurios pagal vedybų sutartį išlieka ir santuoką nutraukus ar sutuoktiniams gyvenant skyrium. Tokios prievolės, pavyzdžiui, gali būti susijusios su sutuoktinio išlaikymu.

Tai pat pažymėtina, kad dėl vedybų sutarties sudarymo, pakeitimo ar pripažinimo negaliojančia gali kreiptis sutuoktinių kreditoriai, jei sutartis, jos pakeitimas ar nutraukimas yra fiktyvūs, t. y. sudaryti tam, kad būtų išvengta vykdyti bendras sutuoktinių prievoles. Įstatymas gina tokių sutuoktinių kreditorių teisėtus interesus, suteikdamas pastariesiems galimybę per sutrumpintą vienerių metų laikotarpį turto valdymo, naudojimo ir disponavimo sandorius užginčyti. Tačiau kreditoriai turi įrodyti, kad skolininkas neprivalėjo sudaryti vedybų sutarties, jos pakeitimo; kad skolininkas dėl sudarytos vedybų sutarties tampa nemokus; arba būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui, ar kitaip pažeidžia kreditoriaus teises. Lakoniška kreditorių teisių apsauga yra įtvirtinta ir Latvijos Respublikos civilinio kodekso 115 str., kuriame teigiama, kad sutuoktinių vedybų sutarties nuostatos, kurios apriboja trečiosios šalies teises į sutuoktinių šeimos turta, nėra įpareigojančios tas trečiąsias šalis. Šia nuostata, kaip matyti, yra ginami teisėti kreditorių kreditoriniai reikalavimai.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino – vedybų sutarčių instituto reglamentavimas Lietuvoje nėra optimalus ir turi būti tobulinamas. Apibendrinus viso darbo metu išsakytas išvadas, šioje dalyje pateiksime apibendrintas išvadas ir pasiūlymus:

1. Vedybų sutarčių institutas – tai negilias istorines tradicijas turintis institutas, tačiau tampantis labai svarbiu šeimos turtinių santykių raidos veiksmu. Vedybų sutartis, palyginti su kitomis civilinio pobūdžio sutartimis, turi daug specifinių požymių: 1) sutarties dalykas yra turtiniai sutuoktinių tarpusavio santykiai; 2) vedybų sutartis gali būti sudaryta tiek iki santuokos registracijos (ikivedybinė sutartis), tiek ir po jos (povedybinė sutartis); 3) griežtai apibrėžtas ratas asmenų, galinčių sudaryti sutartį, t. y. sutuoktiniai arba asmenys, ketinantys tuoktis. 4) vedybų sutarties formai bei turiniui keliami griežtesni reikalavimai nei tam tikroms civilinėms sutartims. Vedybų sutartis yra priskirtina prie asmeninio pobūdžio sutarčių, todėl atstovavimo negalimumas, sudarant vedybų sutartį, yra pagrįstas.

2. Vedybų sutartis – tai sutuoktinių arba ketinančiųjų tuoktis susitarimas, nustatantis jų turtines teises ir pareigas santuokos metu, taip pat po santuokos nutraukimo ar gyvenant skyrium. Vedybų sutartis gali būti sudaryta iki santuokos įregistravimo (ikivedybinė sutartis) arba bet kuriuo metu po santuokos įregistravimo (povedybinė sutartis). Vedybų sutarčių skirstymas į ikivedybines ir povedybines turi praktinę reikšmę, nustatant jų įsigaliojimo momentą. Įstatymų leidėjas ikivedybinei sutarčiai numato vienintelį įsigaliojimo momentą – santuokos įregistravimo diena, ir taip apriboja asmenims teisę pasirinkti vėlesnę jų sudarytos sutarties įsigaliojimo datą. Todėl tokia nuostata turėtų būti pakeista, numatant galimybę ikivedybinę sutartį sudarantiems asmenim kaip yra numatyta bendrojo pobūdžio civilinėse sutartyse.

3. Įstatymų leidėjas, kalbėdamas apie dviejų rūšių vedybų sutartis sudarančius asmenis, vartoja sąvoką „sutuoktiniai“, tačiau pabrėžtina, kad ikivedybinę sutartį sudaro ne sutuoktiniai, o ketinantieji tuoktis. Pažymėtina, kad CK nepateikia apibrėžimo, kas yra ketinantieji susituokti asmenys, ir todėl vedybų sutarties apibrėžime sutuoktiniai be pagrindo laikomi dar nesusituokę. Atsižvelgiant į tai, CK 3.101 str. turėtų būti tikslinamas, papildant apibrėžimą.

4. Vedybų sutarčiai, jos pakeitimui ir nutraukimui yra numatyta privaloma teisinė registracija. Sutarties, jos pakeitimų registravimas turi įrodomąją reikšmę. Sutuoktiniams vedybų sutartis yra privaloma, tačiau pats sutarties egzistavimo faktas prieš trečiuosius asmenis gali būti

panaudotas tik tada, jeigu sutartis ir jos pakeitimai buvo įregistruoti Vedybų sutarčių registre. Siekiant efektyvesnio vedybų sutarčių instituto plėtojimo, galėtų būti sukurtas Tarptautinis Vedybų sutarčių registras, kurio duomenų tiekėjais būtų užsienio šalių įgaliotos įstaigos. Būtų išspręsta nežinojimo apie asmens sudarytas kitas vedybines sutartis, jų pakeitimus problema. Keičiantis registre esančiais duomenimis, būtų bei efektyviau ginamos kreditorių teisės ir interesai.

5. Vedybų sutarties sudarymas, pakeitimas, nutraukimas ar pripažinimas negaliojančia gali būti susijęs su trečiaisiais asmenimis, t. y. sutuoktinių kreditorių interesais. Todėl įstatymų leidėjas įtvirtino galimybę kreditoriui, kurio teisės galimai pažeidžiamos, per vienerius metus nuo tos dienos, kai jis sužinojo apie skolininko (-ų) vedybų sutarties sudarymą, jos pakeitimą ar nutraukimą, teismo tvarka ginčyti tokią sutartį, jos pakeitimą ar nutraukimą ir reikalauti pažeistų teisių atkūrimo. Šiam tikslui yra skirtas *Actio Pauliana* institutas. Taip pat siekiant efektyviau ginti kreditorių teises, turėtų būti tobulinamas valstybėje veikiančių registrų bendradarbiavimas, numatant galimybę registrams keistis jų turima informacija ir taip užkirsti kelią nesąžiningiems sutuoktinių veiksams.

6. Tiek Lietuvos, tiek nagrinėjamų užsienio valstybių (Jungtinių Amerikos Valstijų, Dž. Britanijos ir Latvijos Respublikos) teisėje yra išskiriamos dviejų rūšių vedybinės sutartys – ikivedybinės ir povedybinės. Jungtinėse Amerikos Valstijose povedybinės sutartys skirstomos į dar smulkesnius vienetus. Tačiau esant tokiam teisiniam reguliavimui, kai kada vedybinė sutartis būtų priskirtina dviem ar daugiau kategorijų, o tai jau ne visai tikslus povedybinių sutarčių suskirstymas į porūšius. Užsienio šalių patirtis tai pat rodo, kad vedybų sutartys tam tikrais atvejais dėl savo turinio yra traktuojamos kaip testamentai. Pažymėtina, kad Lietuvoje testamentinis vedybų sutarčių pobūdis nėra įteisintas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 82-2262.
4. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas//Valstybės žinios, 1992, Nr. 28-810.
5. Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 124-448.
6. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas//Valstybės žinios, 1992, Nr. 89-1985.
7. Latvijos Respublikos civilinis kodeksas. The Civil Law of Latvia. http://www.tiesas.lv/files/ties_darb_reg_norm_akti/civillikums.pdf
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 12 d. nutarimas Nr. IX-464 „Dėl valstybės pripažinimo suteikimo Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai“//Valstybės žinios, 2001, Nr. Nr. 62-2249.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas Nr. 1284 „Dėl Vedybų sutarčių registro nuostatų patvirtinimo“//Valstybės žinios, 2002, Nr. 82-3523.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1315 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimo Nr. 1284 „Dėl Vedybų sutarčių registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“//Valstybės žinios, 2009, Nr. Nr. 126-5430.
11. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. 149 „Dėl Centrinės hipotekos įstaigos nuostatų patvirtinimo“//Valstybės žinios, 2003, Nr. 50-2233; 2007, Nr. 82-3369.
12. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. 178 „Dėl Vedybų sutarčių registrai teikiamų prašymų ir pranešimų formų ir jų pildymo instrukcijos patvirtinimo“//Valstybės žinios, 2002, Nr. 66-2726.
13. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. – Vilnius: Justitia, 2001.

14. Europos Tarybos 1972 m. gegužės 16 d. Konvencija dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo <http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Lithuanian/077-Lithuanian.pdf>

Specialioji literatūra

1. Adomavičius V. Vedybų sutartis. – Vilnius: Mūsų saulužė, 2002.
2. Cochran R. F., Ackerman R. M. Law and Community: The Case of Torts. – Minnesota: Berlet Co, 2004.
3. Coriden James A. An introduction to Canon Law. – New York: Paulist Press, 1991.
4. Cvelich M. Vedybų sutarties vieta sutarčių sistemoje//Jurisprudencija, 2002, Nr. 28(20).
5. Čaplinskienė E. Vedybų sutartys notarinėje praktikoje//Notariatas, 2007, Nr. 3.
6. Čivilytė-Gylienė V. Trumpas šeimos teisės vadovas. – Vilnius: Eugrimas, 2006.
- Gregory J. D., Swisher P. N., Wolf S. L. Understanding Family Law. – Buffalo: LexisNexis, 2001.
7. Krause H. D. ir kt. Family Law. Cases, Comments and Questions. 3rd edition. – West Group, 2003.
8. Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Santuokos sąlygos ir jų vykdymas. – Vilnius: Justitia, 2006.
9. Kudinavičiūtė I. Situoktinių, sugyventinių ir gyvenant skyrium turto teisinis režimas pagal vedybų sutartį//Justitia, 2001, Nr. 6.(36).
10. Meilius K., Sagatys G. Bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytų santuokų kelias į pripažinimą//Jurisprudencija, 2002, Nr. 28 (20).
11. Mikelėnas V. Sutarčių teisė: Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. – Vilnius: Justitia, 1996.
12. Mikelėnas V. Šeimos teisė. – Vilnius: Justitia, 2009.
13. Murauskaitė A. Vedybų sutartis – užuovėja nuo skyrybų audrų//Lietuvos rytas, 2009 m. sausio 20 d., Nr. 17.
14. Standley K. Family Law. – Great Britain: Palgrave Macmillan, 1993.
15. The Code of Canon Law. A Text and Commentary. The Canon Law Society of America. – London, 1985.
16. Vaičekonis Pr. Santuokinė teisė. – Kaunas: Šviesa, 1998.
17. Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. – Vilnius: Justitia, 2006.

18. Williams Glanville L. The Modern Law Review. - Boston: Lewee, 1947.
19. Философский энциклопедический словарь. – Москва: ИНФРА-М, 1983.
20. Пчелинцева Л. М. Семейное право России. – Москва: Норма, 2001.
21. Пергамент А. М. Краткий популярный словарь-справочник о браке и семье. – Москва: Знаник, 1982.
22. Нечаева А. М. Брак, семья , закон. – Москва: Наука, 1984.

Teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. balandžio 9 d. nutarimas „ Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 57¹ straipsnio (1998 m. birželio 11 d. redakcija) 3 ir 4 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

<http://209.85.129.132/search?q=cache:mtMAETLD410J:www.lrkt.lt/dokumentai/2003/n030409.htm+actio+paulliana&cd=4&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>

2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje byloje Nr. 3K-7-6/2007 G. S v. G. K..

<http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=75653>

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2007 UAB „If draudimas“ v. UAB „Ketonas“, UAB „Simon Luowarse International Transport“.

<http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=75937>

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-493/2006 „AB DnB NORD bankas v. S. L. G. ir A. G“//Teismų praktika. 2007. Nr. 27.

5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2006 AB „Molesta“ v. AB „Spauda“.

<http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=67057>

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2005 A. S. v. R. J.

<http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=48302>

7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-93/2005 „A. G. v. J. G“.

<http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=48237>.

8. Lietuvos Respublikos Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1156-622/2008 A. G. v. R. G.

<http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=99278>

9. Dž. Britanijos Karališkojo teisingumo teismo 2009 m. liepos 2 d. byla Nr. B4/2008/2046 K. Radmacher v. G. J. J. Granatino.

http://www.prenuptial.agreements.co.uk/Radmacher_judgment.pdf

10. Dž. Britanijos Aukščiausiojo Teisingumo teismo 2008 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje MacLeod v. MacLeod.

http://www.postnuptial.agreements.co.uk/case_law/MacLeod_v_MacLeod.pdf

Internetinių svetainių duomenys

1. Centrinės hipotekos įstaigos 2003 m. ir 2009 m. sausio–spalio mėn. Vedybų sutarčių registro statistika//http://www.lhr.lt/statistika/vsr_0910.html

2. Postnuptial agreement in The United States.

http://en.wikipedia.org/wiki/Postnuptial_agreement#In_the_United_States

3. Postnuptial agreement in Great Britain.

http://en.wikipedia.org/wiki/Postnuptial_agreement#United_Kingdom

4. Ramsey Hanafi. Top Age Brackets for Prenuptial agreements.

<http://lawblog.legalmatch.com/2009/03/27/top-age-brackets-for-prenuptial-agreements>

5. Statistikos departamentas. Vyrų ir moterų vidutinio darbo užmokesčio duomenys.

<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1304>

6. Statistikos departamentas. Gyventojų užimtumo tyrimo duomenys.

<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3030905&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=7642&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14>

7. Stadler Rondal B. Prenuptial and Postnuptial Contract Law in the United States. 2008.

<http://www.rbs2.com/dcontract.pdf>

Račytė R. Vedybų sutartys, jų sudarymo ir pakeitimo ypatumai/ Civilinės teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovė lekt. D. Svirbutienė. – Vilnius: Mykolo Rokerio universitetas, Teisės fakultetas, 2009. – 68 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema, Vedybų sutartys, jų sudarymo ir pakeitimo ypatumai, nepaprastai aktuali šiuo laikotarpiu, nes vedybų sutarčių skaičius nuolat auga (Centrinės hipotekos įstaigos duomenimis 2009 m. sausio–spalio mėn. buvo sudaryta ir įregistruota 518 vedybų sutarčių. Palyginus 2003 m. su 2009 m. atitinkamu laikotarpiu, vedybų sutarčių skaičius išaugo beveik 34 kartus)⁷⁸, todėl neišvengiamai reikia skirti daugiau dėmesio instituto vystymui, tinkamam teisinės praktikos formavimui, identifikuoti silpnąsias vietas bei stengtis tobulinti teisinį probleminių aspektų reglamentavimą.

Temos aktualumą patvirtina ir tai, kad apie vedybų sutartis iki šiol lietuvių kalba yra parašyta labai mažai. Lietuvių autorių darbai šia tema, iš esmės, yra periodinio pobūdžio – tai straipsniai teisiniuose žurnaluose. Mokslinių tiriamųjų darbų, kuriuose būtų visapusiškai išanalizuotas vedybų sutarčių institutas, šiuo metu yra tik keletas.

Darbo objektas – vedybų sutarčių sudarymo ir pakeitimo ypatumai.

Šiame darbe iškeliama hipotezė, jog vedybų sutarčių instituto teisinis reglamentavimas Lietuvoje nėra optimalus ir turi būti tobulinamas.

Pagrindinis šio darbo tikslas – išanalizuoti ir palyginti Lietuvos ir pasirinktų užsienio valstybių teisės aktuose reglamentuojamą vedybų sutarčių institutą, remiantis gautomis išvadomis, pateikti rekomendacijas, kaip tobulinti Lietuvoje įstatymų leidėjo sureglamentuotą vedybų sutarčių sudarymą ir keitimą. Šiam tikslui pasiekti keliami tokie pagrindiniai uždaviniai: atskleisti vedybų sutarčių instituto reikšmę, aptariant esminius vedybų sutarties bruožus; išanalizuoti Lietuvos įstatymų suformuluotus vedybų sutarčių sudarymo aspektus, identifikuoti praktikoje kylančias problemas bei pateikti rekomendacijas dėl teisės aktų tobulinimo; įsigilinti į vedybų sutarties keitimo galimybes; palyginti Lietuvos įstatymų leidėjo ir pasirinktų užsienio šalių teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias vedybų sutartis.

⁷⁸ Centrinės hipotekos įstaigos 2003 m. ir 2009 m. sausio–spalio mėn. Vedybų sutarčių registro statistika. http://www.lhr.lt/statistika/vsr_0910.html prisijungimo laikas: 2009-10-15.

Tyrimo metu buvo naudojami teoriniai ir empiriniai mokslinio tyrimo metodai. Pagrindinė tyrimo metodika yra teisinių dokumentų ir statistinių duomenų analizė.

Vedybų sutartis yra sutuoktinių susitarimas, nustatantis jų turtines teises ir pareigas santuokos metu, taip pat po santuokos nutraukimo ar gyvenant skyrium (separacija). Savo teisine prigimtimi vedybų sutartis yra civilinis teisinis sandoris, turintis tiek bendrus visiems sandoriams, tiek ir specialius tik jam būdingus bruožus. Vedybų sutartis gali būti sudaryta iki santuokos įregistravimo (ikivedybinė sutartis) arba bet kuriuo metu po santuokos įregistravimo (povedybinė sutartis). Atkreiptinas dėmesys, kad bendrosios teisės sistemos šalyse tiek ikivedybinės, tiek povedybinės sutartys ilgą laiką buvo nepripažįstamos, ir tik teismų praktikos dėka pamažu jos išsikovojo teisinį pripažinimą. Šiandien Jungtinėse Amerikos Valstijose ikivedybinės sutartys yra pripažįstamos visose 50 valstijų, taip pat ir Kolumbijos apygardoje.

Dž. Britanijoje teismai taip pat ilgą laiką į ikivedybine sutartimi nustatytą sutuoktinių turto teisinį režimą žiūrėdavo atmetinai. Tačiau, nuo byloje *K. Radmacher v G. J. J. Granatino* sprendimo priėmimo, precedentas oficialiai buvo įtvirtintas.

Tiek Lietuvoje, tiek pasirinktose aptarti užsienio valstybėse vedybų sutartis turi būti sudaryta notarine forma. Vedybų sutartis sudaroma raštu ir turi būti patvirtinta notaro. Notarinės formos nesilaikymas sutartį daro negaliojančia.

Būtina pažymėti, kad vedybų sutartį gali sudaryti tik tam tikri subjektai, t. y. sutuoktiniai ir asmenys, ketinantys sudaryti santuoką. Išanalizavus Centrinės hipotekos įstaigos duomenis apie 2006 m., 2007 m. ir 2008 m. vedybų sutartis sudarančiuosius asmenis, buvo nustatyta, kad būtent 31–40 m. asmenys sudaro daugiausiai vedybų sutarčių. Vedybų sutartimi šalys gali reguliuoti tik turtinius tarpusavio santykius. Visi kiti sutuoktinių santykiai, nepatenkantys į turtinių santykių kategoriją, negali būti vedybų sutarties objektu. Sutuoktiniai gali numatyti įvairias sąlygas sutartyje, tačiau negalimos sąlygos turi būti laikomos niekinėmis.

Vedybų sutartis gali būti pakeista ar nutraukta bendru sutuoktinių susitarimu bet kuriuo metu tokia pačia forma, kokia yra nustatyta jai sudaryti. Kadangi vedybų sutarčiai yra numatyta privaloma teisinė registracija, todėl šios sutartys, jų keitimas ir nutraukimas registruojami Vedybų sutarčių registre, kurį tvarko Centrinė hipotekos įstaiga šio registro nuostatų nustatyta tvarka.

Vedybų sutartis yra asmeninio pobūdžio ir gali būti sudaroma tik tarp konkrečių asmenų, todėl nei Lietuvoje, nei Jungtinėse Amerikos Valstijose, nei Dž. Britanijoje atstovavimo institutas nėra numatytas, o Latvijoje – netgi draudžiamas.

Vedybų sutarties pakeitimas, nutraukimas ar pripažinimas negaliojančia gali būti susiję su trečiaisiais asmenimis, t. y. daryti įtaką sutuoktinių kreditorių interesams, todėl sutuoktinių kreditoriai per vienerių metų ieškinio senaties terminą gali teismui pareikšti *Actio Pauliana* ieškinį ir užginčyti vedybų sutarties sudarymą, pakeitimą ar nutraukimą.

Darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino – vedybų sutarties instituto teisinis reglamentavimas Lietuvoje nėra optimalus ir turi būti tobulinamas.

Darbas susideda iš įvado, penkių pagrindinių dalių, išvadų, literatūros sąrašo, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, priedų.

Račkytė R. Marriage settlements, peculiarities of their creation and amendment/ The thesis of Master of Civil Law. Supervisor lector. D. Svirbutienė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law. – 68 p.

SUMMARY

The topic of the Master's thesis „Marriage settlements, peculiarities of their creation and amendment” is especially burning in this period, as the number of marriage settlements is constantly increasing (According to the data of the Central Mortgage Office, in January-October 2009, 518 marriage settlements were made and registered. When compared 10 months of 2003 to the respective period of 2009, it can be seen that the number of marriage settlements increased by 34 times)⁷⁹, therefore the attempts have to be made to development of institute, to construct legal practice, to identify the weak places and to attempt to improve regulation of legal problematic aspects.

The relevance of the topic is confirmed also by the fact that almost no literature in Lithuanian is available on the issue of marriage settlements. The works on Lithuanian authors on this topic are mostly periodic – articles in law magazines, however the works by Lithuanian authors with comprehensive analysis, especially comparative, of legal acts regulating the marriage settlement institute are just few.

The object of the thesis is marriage settlements, peculiarities of their creation and amendment.

In this thesis the hypothesis is put forward that legal regulation of the marriage settlement institute in Lithuania is not optimal and should be improved.

The main purpose of this thesis is to analyze and compare the institute of marriage settlement in Lithuania and chosen foreign countries, on the basis of the obtained conclusions to provide the recommendations on how to improve the creation and amendment of marriage settlements regulated by legislator in Lithuania. In order to achieve this purpose the following main tasks are set: to reveal the meaning of the institute of marriage settlement by discussing essential features of marriage settlements; to analyzed aspects set by legislator of Lithuania of marriage settlements creations, to identify problems arose in practice and give recommendations about laws development, regulating the creation and amendment of marriage settlements; to see into possibilities when marriage settlement is being

⁷⁹ Data from Central Mortgage Office of 2003 and 2009 January – October. Statistical data of registry of nuptial agreements. http://www.lhr.lt/statistika/vsr_0910.html

changed; to compare legislator of Lithuania laws and chosen foreign countries laws provision on marriage settlements

Theoretical and empirical scientific research methods are applied during the research. The main research method is analysis of legal documentation and statistical data.

A marriage settlement is an agreement of the spouses defining their property rights and duties during the marriage as well as on divorce or separation. In its legal nature a marriage settlement is civil legal transaction which has common and special features of transactions. A marriage settlement can be made until the registration of marriage (prenuptial settlement), or in any time after register of marriage (postnuptial settlement). It is need to say, that in the common law system countries prenuptial and postnuptial settlements were not valid and only because of judicial practice step by step they found acceptance in common law jurisprudence. Nowadays prenuptial settlements are recognized in all fifty states and the District of Columbia in The United States of America.

Courts in Gr. Britain long time were rejecting the legal regime of spouse's property settled by premarital settlement. But from the case *K. Radmacher v G. J. J. Granatino* decision acceptance, the precedent was officially confirmed.

The notarial form for marriage settlements is required in Lithuania, as well as in chosen foreign countries. Marriage settlements are made in writing and must be confirm by notary. The breach of requirement of notarinal form makes settlement invalid.

It is need to say, that only special subject can make a marriage settlement id est spouse and persons who are intend to get marriage. Analyzed 2006, 2007, 2008 years data from the Register of Marriage Settlements, it was found, that namely 31-40 years old persons mostly make marriage settlements. Parts can regulate only internecine property relations. Rest relations, which are not fall under the category of property relations, can not be the object of a marriage settlement. Spouses can set all kinds of conditions, but impossible conditions must be considered as void.

A marriage settlement can be amend or dissolved by common agreement of spouses in any time in the same form as it was set. Whereas legal registration for a marriage settlement is instituted, what is why an amendment, a cessation are registering in the Register of Marriage Settlements, managed by Central Mortgage Office.

A marriage settlement is a personal agreement and can be set only between particular persons, what is why neither in Lithuania, nor in The United States of America, nor in Gr. Britain a representation institute does not exists, while in Latvia it is prohibited.

An amendment of a marriage settlement, a cessation or invalidation can influence third party interest of spouses creditors, that is why spouses creditors are able to claim a marriage settlement, its amendment or cessation by pleading with an *Actio Pauliana* claim per one year limit.

The hypothesis proposed in the beginning of the thesis proved correct – legal regulation of the marriage settlement institute in Lithuania is not optimal and should be improved.

The thesis consists of introduction, five main parts, conclusions, list of literature, summary in Lithuanian and English, annexes.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

IKIVEDYBINĖS SUTARTIES PAVYZDINĖ FORMA

.....
(sutarties sudarymo vieta)

.....
(data)

Mes,
(vardas, pavardė, asmens kodas, adresas)

kurio asmenybė nustatyta pagal,
(nustatymo būdas)

toliau vadinamas Jaunuoju ir,
(vardas, pavardė, asmens kodas, adresas)

kurio asmenybė nustatyta pagal,
(nustatymo būdas)

toliau vadinama Jaunąja, sudarėme šią sutartį:

1. Jaunasis,
(vardas, pavardė)

ir Jaunoji,
(vardas, pavardė)

nutarėme sudaryti santuoką,
(data ir santuokos registravimo vieta)

2. Santuokos nesudarius dėl Jaunojo ar Jaunosios kaltės, kaltoji šalis atlygina kitai šaliai dėl susitarimo tuoktis neįvykdymo patirtus nuostolius ir papildomai išmoka Lt neturtinės
(suma)

žalos atlyginimą bei grąžina vienas kitam iš vienas kito gautas su būsima santuoka susijusias dovanas.

3. Santuokos sudarymo proga gautos iš svečių dovanos, šalims įregistravus santuoką, tampa jų bendraja jungtine nuosavybe, išskyrus asmeninio naudojimo daiktus.

4. Turtas, įgytas iki santuokos, lieka kiekvieno sutuoktinio asmenine nuosavybe.

5. Turtas, įgytas gyvenant santuokoje, išskyrus paveldėjimo ar dovanojimo keliu gautą turtą, yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė.

6. Sutuoktiniams nutraukus santuoką, šaliai, su kuria lieka gyventi vaikas (-ai), turto dalybų atveju skiriama 2/3 bendrosios jungtinės nuosavybės teisėmis šalims priklausančio turto.

7. Nedarbingas dėl amžiaus ar sveikatos būklės ar neturintis pakankamai pragyvenimo lėšų sutuoktinis, dėl kurio kaltės buvo nutraukta santuoka, neturi teisės reikalauti iš kito sutuoktinio suteikti išlaikymą.

8. Šalys susitarė, kad bendraja jungtine sutuoktinių nuosavybe esančiu turtu gali būti disponuojama tik esant antrojo sutuoktinio rašytiniam sutikimui.

9. Sutartis įsigalioja įregistravus santuoką, išskyrus 2-ąjį punktą, kuris galioja tik santuokos nesudarymo atveju.

10. Ikivedybinė sutartis gali būti pakeista ar nutraukta notaro patvirtintu bendru sutuoktinių susitarimu.

11. Ši sutartis turi būti įregistruota Centrinės hipotekos įstaigos Vedybų sutarčių registre.

12. Sutarties sudarymo išlaidas apmoka

(vardas, pavardė)

13. Sutartis sudaryta trimis vienodą galią turinčiais egzemplioriais, du iš kurių duodami Jauniesiems, o trečiasis lieka notaro biure.

Šalių parašai

.....
(vardas, pavardė, parašas)

.....
(vardas, pavardė, parašas)

POVEDYBINĖS SUTARTIES PAVYZDINĖ FORMA

.....
(sutarties sudarymo vieta)

.....
(data)

Mes,
(vardas, pavardė, asmens kodas, adresas)

kurio asmenybė nustatyta pagal,
(nustatymo būdas)

toliau vadinamas Sutuoktiniu ir,
(vardas, pavardė, asmens kodas, adresas)

kurio asmenybė nustatyta pagal,
(nustatymo būdas)

toliau vadinama Sutuoktine, siekdami teisinio rezultato: sukurti, pakeisti ar panaikinti civilines teises ir pareigas, savo laisva valia, neveikiami išorinių aplinkybių (apgaulės, prievartos, grasinimo, fizinės ar ekonominės priklausomybės nuo kitų asmenų ir pan.), adekvačiai suvokiantys savo veiksmų padarinius ir aplinkybes, sudarėme šią sutartį:

1. Sutuoktinis,
(vardas, pavardė)

ir Sutuoktinė,
(vardas, pavardė)

kurių santuoka sudaryta,
(data)

sutarėme, kad kambarių kv. metrų butas,
esantis ir priklausantis
(adresas)

Sutuoktiniui,
(vardas, pavardė)

tampa bendrąja jungtine abiejų Sutuoktinių nuosavybe.

2. Nekilnojamieji daiktai, įgyti tiek iki santuokos, tiek susituokus, tampa bendrąja daline nuosavybe lygiomis dalimis.

3. Kilnojamieji daiktai, įgyti tiek iki santuokos, tiek susituokus, yra kiekvieno Sutuoکتinio asmeninė nuosavybė.

4. Indėliai bankuose, padėti tiek iki santuokos, tiek gyvenant susituokus, yra kiekvieno Sutuoکتinio asmeninė nuosavybė.

5. Turtas, įgytas vaiko (-ų) reikmėms tenkinti, indėliai bankuose, padėti vaiko (-ų) vardu, tampa vaiko (-ų) nuosavybe ir turto padalijimo atveju į bendrą turtą neįskaičiuojami. Ištuokos atveju, šis turtas paliekamas tam Sutuoکتiniui, su kuriuo lieka gyventi vaikas (-ai).

6. Nė vienas Sutuoکتinis neturi teisės vienašališkai atsisakyti vykdyti šią sutartį. Ši sutartis gali būti pakeista ar nutraukta teisės aktų nustatyta tvarka. Sutuoکتiniams nesusitarus, vieno Sutuoکتinio prašymu, sutartis gali būti pakeista ar nutraukta teismo sprendimu. Sutartis baigiasi nutraukus santuoką ar Sutuoکتiniams pradėjus gyventi skyriumi.

7. Sutartis įsigalioja nuo sutarties sudarymo dienos.

8. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.103 str. 3 dalis nustato, kad vedybų sutartis ir jos pakeitimai prieš trečiuosius asmenis gali būti panaudoti tik tada, jeigu sutartis ir jos pakeitimai buvo įregistruoti Vedybų sutarčių registre (Centrinė hipotekos įstaiga, Vedybų sutarčių registras, Tiltu g.17/4, 2001 Vilnius).

9. Sutarties sudarymo išlaidas apmoka
(vardas, pavardė)

10. Sutartis sudaryta trimis vienodą galią turinčiais egzemplioriais, du iš kurių duodami Sutuoکتiniams, o trečiasis lieka notaro biure.

Šalys pareiškia, kad ši Sutartis atitinka jų valią, Sutarties prasmė ir pasekmės Šalims išaiškintos.

.....
(vardas, pavardė, parašas)

.....
(vardas, pavardė, parašas)